

Strah od viktimizacije i kohezija zajednice u sredinama različitog stupnja urbanizacije u Republici Hrvatskoj

Borovec, Lovro

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:592150>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

LOVRO BOROVEC

**STRAH OD VIKTIMIZACIJE I KOHEZIJA
ZAJEDNICE U SREDINAMA RAZLIČITOG
STUPNJA URBANIZACIJE U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

LOVRO BOROVEC

**STRAH OD VIKTIMIZACIJE I KOHEZIJA
ZAJEDNICE U SREDINAMA RAZLIČITOG
STUPNJA URBANIZACIJE U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2018.

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	STRAH OD KRIMINALA	2
2.1.	Operacionalizacija koncepta.....	3
2.1.1.	Teorijski modeli straha od kriminala.....	4
2.1.2.	Psihološki pristup strahu od kriminala	8
2.1.3.	Relevantnost	9
2.2.	Istraživanja	10
2.2.1.	Inozemna istraživanja.....	10
2.2.2.	Istraživanja u Hrvatskoj i susjednim zemljama	12
2.3.	Policija i strah od kriminala.....	15
2.3.1.	Utjecaj policije na smanjenje straha od kriminala.....	16
2.3.2.	Percepcija građana o utjecaju policije u zajednici na smanjenje straha od kriminala ...	18
3.	STUPANJ URBANIZACIJE KAO MOGUĆI ČIMBENIK STRAHA OD KRIMINALA	20
3.1.	Općenito o urbanoj i ruralnoj sociologiji.....	20
3.2.	Selo.....	21
3.3.	Grad.....	23
3.4.	Odnos sela i grada	24
3.5.	Aktualne specifičnosti Slavonije i Baranje.....	26
4.	KOHEZIJA ZAJEDNICE	27
5.	CILJEVI ISTRAŽIVANJA, HIPOTEZE I METODE RADA.....	30
5.1.	Ciljevi istraživanja.....	30
5.2.	Hipoteze.....	30
5.3.	Uzorak ispitanika.....	30
5.4.	Anketni upitnik.....	34
5.5.	Metode prikupljanja podataka	35
5.6.	Metode obrade podataka.....	36
5.7.	Ograničenja istraživanja	36
6.	REZULTATI	36
6.1.	Pouzdanost upitnika	36
6.2.	Deskriptivna analiza	36
6.2.1.	Strah od viktimizacije.....	37

6.2.2.	Kohezija zajednice.....	43
6.3.	Analiza razlika u radu policije u zajednici	50
7.	RASPRAVA.....	53
8.	ZAKLJUČCI	55
9.	ZAHVALE	58
10.	POPIS TABLICA I GRAFIKONA	59
10.1.	Tablice:	59
10.2.	Grafikoni:	59
11.	POPIS LITERATURE	60
12.	SAŽETAK.....	65
13.	SUMMARY	66
14.	PRILOZI.....	67
14.1.	Prilog 1. Anketni upitnik	67

1. UVOD

Strah od kriminala tema je nekoliko novih istraživanja (Meško, Kovčo i Muratbegović 2008; Šakić, Ivčić, Franc, 2008; Borovec 2013; Kovčo Vukadin, Ljubin Golub, 2009; Meško i Lobnikar, 2005), jer je prepoznat kao oblik društvene pojave koji utječe na ponašanje ljudi i njihov odnos prema institucijama, prije svega prema policiji. Kohezija zajednice popratni je čimbenik koji objašnjava stupanj odnosa u nekoj konkretnoj zajednici. Uzimajući u obzir strah od kriminala i koheziju zajednice možemo dobiti širi uvid u problematiku lokalne zajednice te koje su mogućnosti za napredak.

Spomenuta istraživanja su ta dva koncepta (strah od kriminala i kohezija zajednice) promatrala u svrhu evaluacije policije u zajednici te na koji način policija može pridonijeti većem osjećaju sigurnosti građana i većem povjerenju prema policiji.

Stupanj urbanizacije, odnosno indeks razvijenosti naselja iz kojih ispitanici dolaze mogu značajno utjecati na percepciju straha od kriminala te na koheziju zajednice. Uvođenjem urbanizacijske komponente možemo dobiti uvid u razlike između razvijenih i manje razvijenih mjesta te između gradova i općina. Strah od kriminala nije jednak na području cijele Hrvatske, a ovaj rad fokusiran je na Slavoniju i Baranju iz nekoliko razloga. Prvi je razlog slabija razvijenost tog područja s obzirom na ostale dijelove Republike Hrvatske, iako je Slavonija i Baranja poznata kao regija pogodna za razne djelatnosti, prije svega poljoprivredu. Drugo, suvremeni je problem iseljavanja ljudi, nadasve mladih i obrazovanih iz Hrvatske. Takav podatak (Iveta, 2017) u većoj mjeri zabrinjava ionako slabo razvijenu Slavoniju i Baranju, gdje je potrebna posebna koncentracija visoko obrazovanih ljudi kako bi se potaknuo razvoj tog područja. Treće, kao i u ostatku Republike Hrvatske, tako i u Slavoniji i Baranji postoji veliki jaz između gradova i manjih naselja, gdje je prisutna velika razlika u koheziji zajednice (Iveta, 2017). Stoga je iz svega navedenog vidljivo kako Slavonija i Baranja čine istraživački zanimljivu regiju.

Posebnost ovog rada ističe se upravo uvođenjem urbanizacijske komponente u empirijsko proučavanje straha od kriminala i kohezije zajednice.

2. STRAH OD KRIMINALA

Strah od kriminala jedan je od najvažnijih kriterija mjerenja uspješnosti policije u zajednici. Važnost straha od kriminala je taj što se na njega gledalo kao na značajan socijalni problem što ga stavlja u fokus važnih socijalnih i političkih pitanja (Gray, Jackson, Farrall, 2008). Ukoliko je strah od kriminala na visokoj razini, stvara se prostor za razvitak kriminala i nereda te se narušava povjerenje u institucije.

Strah od kriminala vrlo je teško definirati, odnosno teško je izreći jednu definiciju koja bi zadovoljila sve autore pa će iz tog razloga ovdje biti predstavljeno nekoliko najvažnijih pristupa u definiranju ovoga koncepta. Prvo što trebamo razumjeti je što je to strah. On se definira kao neugodno psihičko stanje, osjećaj prijetnje životu ili tjelesnom integritetu koji se doživljava prilikom uočavanja opasnosti, stvarne ili nerealne opasnosti, unutarnje ili vanjske (www.psihijatrija.info, prema Borovec, 2013). Strah od kriminala je osjećaj sigurnosti/nesigurnosti, percepcija vjerojatnosti viktimizacije, prestrašenost, zbunjenost kriminalom. McLaughlin (2001) ističe da je strah od kriminala racionalno ili iracionalno stanje uznemirenosti ili anksioznosti potaknuto mišlju da je pojedinac u opasnosti od viktimizacije nekim oblikom kriminala. Može ga se definirati i kao doživljaj pojedinca ili skupine koji predstavlja vjerovanje, percepciju ili emociju u odnosu prema kriminalitetu ili javnom redu, a koji ima negativan učinak na osjećanja, razmišljanja, ponašanja i kvalitetu života (Glasnović Gjoni, 2006). Naposljetku, Ferraro i LaGrange (1987) definirali su strah od kriminala kao negativne emotivne reakcije stvorene od kriminala ili znakova povezanih s kriminalom. Također, strah od kriminala može se pojaviti zbog predviđanja moguće prijetnje ili kao reakcija na događaj, odnosno na neka obilježja okoline.

Prema Warr (2004, prema Doležal 2009) strah od kriminala uključuje raznolikost emocionalnih stanja, stavova ili percepcije, uključujući nepovjerenje prema drugima, tjeskobu, procjenu rizika od ozljeđivanja, strah od stranaca, zabrinutost zbog pogoršanja stanja u susjedstvu ili pad moralnih vrijednosti u društvu. Isti autor tvrdi da je strah reakcija na procjenu stanja u okolini. Drugačiji pristup zauzima Rountreeova (1998, prema Doležal 2009), koja definira strah od kriminala kao kombinaciju kognitivnog (percepcija rizika) i emocionalnog, iz čega proizlazi da je strah zabrinutost osobe da će biti žrtva. Osim emocionalne i kognitivne komponente, Cordner (1986, prema Doležal) i Gabrie i Greve (2003) uvode i ponašajnu komponentu. Spomenuti autori ističu važnost podatka o tome što

ljudi čine, kao vrjedniji pokazatelj straha od kriminala od onog što kažu za njihovu razinu straha.

Uzimajući u obzir sve navedene definicije modelom Gabriela i Grevea možemo zaključiti (2003) da se strah od kriminala može tretirati kao multidimenzionalni koncept koji se sastoji od afektivne komponente (svjesno iskustvo osjećaja straha), kognitivne komponente (kognitivna percepcija konkretne situacije kao prijeteće ili opasne) te ponašajne komponente (poduzimanje mjera samozaštite). Strah od kriminala može se procjenjivati u odnosu na određena, specifična kaznena djela, skupine kaznenih djela te u odnosu prema kriminalu općenito (Borovec, 2015).

2.1. Operacionalizacija koncepta

Rasprava o mjerenju, ali i o strahu od kriminala općenito ne bi bila cjelovita bez osvrta na psiho-socijalni model Van der Wurffa i suradnika (1989). Model se temelji na pretpostavci da je strah od kriminala povezan s četiri psiho-socijalne komponente: atraktivnost, loša namjera, moć i kriminalizirajući prostor.

Atraktivnost (engl. *Attractivity*) se odnosi na stupanj do kojeg ljudi percipiraju sebe i svoju imovinu kao atraktivnu metu ili potencijalnu žrtvu kriminalnih aktivnosti, a uključuje karakteristike koje osoba daje sebi i imovini. Dobar primjer pruža osjećaj koji osoba ima kada hoda ulicom s velikom količinom novaca ili kada kod kuće ima predmet visoke vrijednosti.

Loša namjera (engl. *Evil Event*) odnosi se na ulogu počinitelja, a definirana je kao stupanj do kojeg osoba pripisuje kriminalne namjere drugoj osobi ili skupini. Primjer može biti strah od džeparenja kada se vidi pripadnik Romske nacionalnosti ili strah osobe da će biti pretučena kada se nađe u blizini navijača neke navijačke skupine.

Moć (engl. *Power*) se odnosi na stupanj samopouzdanja i osjećaja kontrole koji osoba ima prema mogućoj prijetnji. Radi se o dva povezana sub-faktora; o vlastitoj moći i o moći drugoga. Vlastita moć se odnosi na procjenu vlastite snalažljivosti, povjerenje u vlastite sposobnosti i učinkovitost vlastitih postupaka. Moć drugih odnosi se na karakteristike koje se pripisuju potencijalnim počiniteljima. Usporedba vlastite snage sa snagom druge osobe daje za rezultat preispitivanje pojedinca treba li neku situaciju procijeniti kao potencijalno opasnu.

Kriminalizirajući prostor (*engl. Criminalisable Space*) se odnosi na situaciju u kojoj se kazneno djelo može dogoditi. Naglasak je na karakteristikama mjesta, vremena i prisutnosti drugih osoba. Radi se o procjeni koliko je određena situacija pogodna za izvršenje kaznenog djela u očima potencijalne žrtve. Ta procjena varira od pojedinca do pojedinca.

Prema istraživanju koje je Van der Wurff proveo sa suradnicima (1989) utvrđeno je da je ovaj model objašnjavao oko 24% varijance ukupnog straha od kriminala. Isti autori naglašavaju da bi dodavanjem socio-demografskih komponenata, ponajviše spola, doprinijeli snazi psiho-socijalnog modela u objašnjavanju straha od kriminala.

2.1.1. Teorijski modeli straha od kriminala

Istraživanja koja se bave temom straha od kriminala aktualna su već pedesetak godina (Borovec, 2015). Strah od kriminala pokriva mnoštvo složenih problema, što otežava samo definiranje, ali i jednoznačni model koji bi dobro objašnjavao sve komponente straha od kriminala. Ljudi na strah različito reagiraju. Neki nastoje izbjeći kriminal, drugi će se pokušati zaštititi, dok će neki nastojati prevenirati viktimizaciju tako da ne posjeduju ništa i ne ponašaju se na način koji bi ju mogao uzrokovati. Strah od kriminala povezan je s povećanom razinom brige, depresije, povećanim međuljudskim nepovjerenjem, slabijim zdravljem i materijalnim statusom (Borovec, 2015). Posljedice straha od kriminala ne moraju biti isključivo na individualnoj razini. Posljedice mogu imati širi negativni učinak na društveni nemir, na sam karakter gospodarstva, na ulaganja u pojedine sektore ili na pojedine lokacije i slično (Horriott, 2007).

Na ljudsku percepciju nesigurnosti mogu utjecati čimbenici na tri razine: individualna, srednja (susjedstvo) i društvena razina. Sigurnost je postala osobno pitanje kao dio općeg procesa individualizacije koji nameće više osobne odgovornosti u odnosu na sigurnost i rizik. S jedne strane postoje teorije koje su usredotočene na one čimbenike koji podržavaju razvoj straha (povećana izloženost kriminalnim djelima, neuredan i nesiguran okoliš), dok s druge strane postoje teorije koje naglašavaju čimbenike koji sprečavaju ili smanjuju mogućnost pojave straha (socijalna povezanost, kohezija susjedstva) (Doležal, 2009). Pregledom različite literature može se prepoznati sljedećih nekoliko dominantnih modela koji objašnjavaju koncept straha od kriminala:

- model ranjivosti

- viktimizacijski model
- model socijalne kontrole
- ekološki model
- model socijalne integracije

Model ranjivosti (Killias, 1990) pretpostavlja da određena fizička i socijalna obilježja pojedinaca, odnosno percepcija osobne ranjivosti, pridonose strahu od kriminala. Neki sebe smatraju socijalno ranjivima i strahuju da će biti izloženi viktimizaciji kojoj se neće moći oduprijeti. Osjećaj socijalne ranjivosti može biti povezan s raznim i brojnim okolnostima; siromaštvom, niskom razinom obrazovanja, pripadnošću manjinskim skupinama i sličnim. Ovaj koncept percipirane ranjivosti podijeljen je u kategoriju fizičke i kategoriju socijalne ranjivosti (Franklin, Franklin i Fearn, 2008). Fizička ranjivost podrazumijeva percepciju povećanog rizika od fizičkog napada te proizlazi iz smanjene sposobnosti za obranu. Na ovu kategoriju ranjivosti uvelike utječu spol i dob, gdje se žene i starije osobe osjećaju manje sposobnim da se fizički obrane. Socijalna ranjivost obuhvaća povećanu izloženost viktimizaciji zbog širokog spektra čimbenika: život u nepovoljnim materijalnim uvjetima ili susjedstvu, nedovoljno financijskih sredstava te nedostatak socijalnih resursa i mreža.

Strah od kriminala pod utjecajem je niza sociodemografskih obilježja građana koja su prediktori tog straha. Spol se pojavljuje kao vjerojatno najveći i najsnažniji pojedinačni čimbenik povezan sa strahom od kriminala. Istraživanjima je potvrđeno (Borovec, 2013) da spol uvelike utječe na strah od kriminala, neovisno o drugim demografskim pokazateljima. Čaldarović (1995) ističe određeni paradoks; osobe koje su izložene najvećem riziku i tako predstavljaju realno najranjiviji segment populacije najmanje boje, dok skupine koje su najmanje izložene kriminalu i nasilnom ponašanju pokazuju najveći strah. Ne postoji jedno objašnjenje ove pojave. Kao odgovor se nameće široka lepeza razloga, od socijalne agresije muškaraca, socijalizacije, pa sve do socijalne sredine i medija.

Dob je također snažan prediktor straha, ali za razliku od spola, strah s obzirom na dob ovisi o kaznenim djelima (Čaldarović, 1995). Starije se osobe uglavnom osjećaju ranjivije i manje sposobne da se zaštite, osim kada je riječ o kaznenom djelu silovanja, seksualnog napada ili napada nepoznate osobe. Tada je veći strah prisutan kod mladih osoba (Evans, 1995, prema John Howard Society of Alberta, 1999). Dob, spol, ali i druga socio-demografska obilježja pojavljuju se kao prediktori straha od kriminala zbog snažne povezanosti s pokazateljima fizičke, socijalne i ekonomske ranjivosti. Za žene i starije osobe potvrđeno je da imaju objektivno usporedivo nižu razinu viktimizacije, a subjektivno višu razinu straha od kriminala

(Meško, Kovčo, 1999). Čimbenici poput niske razine prihoda i niske razine obrazovanja pridonose većem strahu od kriminala, dok socioekonomski status pridonosi smanjenju straha. Smanjenju straha pridonose i homogenije sredine sa snažnijom socijalnom integracijom (Kristijansson, 2007). Kod čimbenika rase i nacionalnosti nije utvrđena isključiva povezanost, ali je ta povezanost utvrđena ukoliko se pridodaju drugi čimbenici, poput obilježja susjedstva ili percipirani društveni nered.

Viktimizacijski model (Hale, 1996) temelji se na načelu da je strah od kriminala uzrokovan osobnim iskustvom s kriminalom ili na informacijama koje ljudi čuju o kriminalnim slučajevima. Unutar ove perspektive utjecaj izravne i neizravne viktimizacije te iskoristivost medija kao mogućeg generatora glavne su varijable kojima se daje naglasak. Važno je napraviti razliku između osobnog iskustva s kriminalom, koje se u literaturi o strahu od kriminala naziva direktnom viktimizacijom, te indirektno viktimizacije koja se odnosi na sekundarno iskustvo s kriminalom, odnosno poznavanje nekoga tko je iskusio kriminal. Često se događa da postoji jača povezanost straha od kriminala i indirektno viktimizacije nego straha od kriminala i direktne viktimizacije. Skogan (1987) je pokazao kako se strah od kriminala povećava nakon svake ponovljene viktimizacije, posebice u slučajevima višestrukih viktimizacija. U okruženjima s velikim javnim neredom viktimizacija značajno povećava strah od kriminala. Tako strah od kriminala ne proizlazi samo iz osobnog iskustva, već i iz iskustva drugih osoba iskazanog kroz različite informacijske kanale čime se povećava zabrinutost za život (Borovec, 2015).

Viktimizacija nekim kaznenim djelom može različito utjecati na strah, što najviše ovisi i o vrsti kaznenog djela. Prethodno iskustvo s kriminalom, bilo osobno ili iskustvo neke druge osobe, smanjuje osjećaj sigurnosti u zajednici (Dukes, Portillos, Miles, 2009). Mediji imaju ključnu ulogu u širenju straha od kriminala kroz pretjerano izvještavanje o nasilnim deliktima (McLaughlin, 2001). Opća razina straha od kriminala uvijek je povezana s prikazivanjem kriminala i nasilja u medijima. Mediji imaju značajnu ulogu u određivanju količine straha od kriminala kod ljudi, što proizlazi iz činjenice da mediji opsežno i neproporcionalno izvještavaju o kriminalnim događajima. Prema Čaldaroviću (1995; Jurčić, 2017), s obzirom na složenost javnog mijenja, mediji mogu pojačati određeno mišljenje koje već postoji ili ga neznatno izmijeniti. Međutim, rijetko ga mogu preokrenuti, što znači da medijsko prikazivanje ima ograničeno djelovanje.

Model socijalne kontrole (Ferraro, 1995) pretpostavlja kako je socijalna kontrola, odnosno njezin izostanak, veći izvor straha od objektivnog rizika od viktimizacije. Temeljna pretpostavka ovog modela jest da je javni nered u susjedstvu pojava poremećaja u zajednici koji prijeti stanovnicima, snažniji prediktor straha od stvarnog iskustva s kriminalom. Znakovi fizičkog propadanja, zapušten i neuređen okoliš, napuštena vozila, gomilanje smeća ili grafiti po susjedstvu govore o nedostatku brige i odsutnosti neformalne socijalne kontrole koja u konačnici vodi k lošoj percepciji stanovnika koji u njoj žive. U postojećoj stručnoj literaturi postoje dva različita argumenta o tome kako su uočljivi uvjeti, koji su prisutni u susjedstvu, povezani sa strahom od kriminala. I teorija razbijenog prozora i perspektiva kolektivne uspješnosti ukazuju kako su ti uvjeti oni koji potiču slabljenje socijalnog tkiva zajednice (Wilson, Kelling, 1982).

Problemi i narušena kvaliteta života u zajednicama, poput visoke stope siromaštva, nezaposlenosti te obiteljske nesuglasice, povezani su sa strahom od kriminala na način da sa porastom navedenih problema raste i strah od kriminala. Socijalni i fizički poremećaj obilježuje lokalne zajednice. Prema EC („European Commission“, 2004) pojedinci koji izražavaju da žive u sredinama s naglašenim i prisutnim javnim neredom (vandalizam, grafiti, opasnost od gužve, prljavština i droga), imaju višu razinu straha i nepovjerenja. Vidljivost policije je još jedan potencijalni čimbenik koji utječe na strah od kriminala (Borovec, 2013). Građani će u nekim slučajevima policijsku prisutnost interpretirati kao znak da je kazneno djelo počinjeno u njihovom susjedstvu, dok će u drugim slučajevima prisutnost policije povećati sigurnost građana.

Ekološki model (Box, Hale, Andrews, 1988) straha od kriminala ukazuje kako strah varira u odnosu na područje gdje pojedinac živi. Oni koji žive u gradu vjerojatnije će pokazati veću razinu straha zbog toga što gradovi i urbana područja imaju tendenciju prema većoj stopi kriminaliteta od ruralnih područja. Razlike postoje u strahu od kriminala i unutar samih gradskih područja s obzirom na stupanj urbanizacije. Taylor i suradnici (1984, prema Doležal, 2009) dobili su rezultate prema kojima vanjski izgled okoliša izravno i neizravno utječe na smanjenje straha od kriminaliteta. Dizajn i upravljanje fizičkim okolišem te stambenim i poslovnim prostorima poboljšavaju javnu sigurnost i smanjuju strah od kriminala.

Prema Baumu (2002) na strah od kriminala nepovoljno se mogu odraziti sljedeće značajke prostora:

- nedostatna preglednost

- slabe mogućnosti orijentacije
- ne postoji socijalna kontrola
- nedostaju mogućnosti izbora
- nedostatno osvjetljenje
- ne postoje uređaji za sigurnost
- zapušteni vanjski objekti

Model socijalne integracije (Hartnagel, 1979, prema Franklinu, Franklinu i Fearnu, 2008) podrazumijeva da građani koji su socijalno integrirani u svojim susjedstvima izražavaju nižu razinu straha od kriminala od onih koji nisu tako dobro integrirani. Socijalna integracija definirana je kao osjećaj pojedinca o pripadnosti svojoj lokalnoj okolini, kao i njihova privrženost zajednici. Socijalna integracija uključuje prepoznavanje stranaca, posjedovanje osobnog ulaganja u susjedstvo, sudjelovanje u formalnim organizacijama te uključenost u aktivnosti susjedstva. U konačnici, stanovnici koji su upoznali svoje susjede i razvili povezanost s neposrednim susjedstvom trebali bi izražavati niže razine straha od onih koji nisu.

2.1.2. Psihološki pristup strahu od kriminala

Psihološki pristup strahu od kriminala naglašava konceptualnu razliku straha od kriminala kao svojevrsne osobne značajke (dispozicijski strah) i straha od kriminala kao trenutnog afektivnog stanja (Gabrijel i Greve, 2003). Ta je konceptualna razlika temelj u razlikovanju prije spomenutih pristupa i pristupa kojeg nude psiholozi. Za dispozicijski se strah vežu razna obilježja socijalnog okruženja kao što su dimenzije ličnosti koje doprinose povećanoj anksioznosti, odrastanje uz primjer strašljivih roditelja te primjerice sposobnost reagiranja u stresnim situacijama. Osim obilježja okoline na dispozicijski strah mogu utjecati i osobine, odnosno ponašanje pojedinca, zatim fizičko zdravlje, društvena potpora, dostupnost resursa i slično. Dispozicijski se strah s vremenom pojačava, odnosno strah postaje izraženiji u situacijama u kojima se pojedinac direktno (osobno) ili indirektno (preko nekog informacijskog kanala) susreće s kriminalom (Gabrijel i Grave, 2003).

Gabrijel i Grave (2003) autori su multidimenzionalnog koncepta koji se sastoji od afektivne komponente (svjesno iskustvo osjećaja straha), kognitivne komponente (kognitivna percepcija konkretne situacije kao prijeteće ili opasne), te ponašajne komponente (izbjegavanje percipirane prijetnje ili opasnosti, odnosno mjere samozaštite). Svaka od ove tri nabrojane

komponente sadrži specifična pitanja koja mjere razinu straha od kriminala prema svakoj komponenti. Njihovom sumom dobiva se količina straha kod osobe. Ukoliko želimo ispitati afektivnu komponentu postavlja se pitanje tipa „*Koliko često osjećate strah od ...?*“, kod kognitivne komponente postavlja se pitanje tipa „*Koliko često procjenjujete vjerojatnim da će vam se dogoditi ...?*“, a ukoliko želimo ispitati ponašajnu komponentu postavljamo pitanje tipa „*Koliko često reagirate na ...?*“. Tako postavljenim pitanjima procjenjuje se koliko je strah od kriminala prisutan u iskustvu osobe, odnosno koliko je prisutan u njenom svakodnevnom životu (Gabrijel i Grave, 2003).

Strah od kriminala ovim modelom može se procijeniti u odnosu na specifična kaznena djela, skupinu kaznenih djela ili općenito strah od kriminala kao društvene pojave. Kada je u pitanju kriminal, osjećaj povezan s njim ne mora biti isključivo strah. Gray, Jackson i Farrall (2008) kritiziraju standardne metode koje se primjenjuju u anketama. Oni ističu da ljutnja može biti češća nego strah, a uznemirenost osjećaj koji prati ljutnju.

2.1.3. Relevantnost

Strah od kriminala je ozbiljan individualni i društveni problem u urbanim i u ruralnim područjima koji utječe na slobodno kretanje ljudi u naselju u kojem stanuju (Perkins, Taylor, 1996). Strah se odnosi na emocionalne odgovore i osjećaj ranjivosti kod ljudi kada se suoče s opasnim uvjetima ili mogućnošću viktimizacije. Kriminal je prepoznat kao važan stresor u okruženju u kojem ljudi svakodnevno borave. Strah od kriminala je također negativno povezan sa društvenim, socijalnim i psihološkim vezama (Perkins, Taylor, 1996). Statistike o kriminalu nam daju vrijedan doprinos u prepoznavanju iracionalnih strahova određenih društvenih grupa. Ti iracionalni strahovi mogu doprinijeti većim psihološkim, fizičkim i ekonomskim posljedicama za čitavo društvo, a ne samo za pojedince koji su bili žrtve kaznenog djela (Perkins, Taylor, 1996).

Istraživači sve više počinju naglašavati da strah od kriminala ima veći utjecaj od samog kriminala jer odražava ne samo iskustva viktimiziranih i onih koji poznaju osobu koja je bila žrtva kaznenog djela, nego i odražava šire uvjete poremećaja u društvu (Hunter, 1978; Wilson 1975, Lewis i Salem, 1985, prema Perkins, Taylor, 1996). Oni koji svjedoče određenim društvenim poremećajima mogu zaključiti da društvo ne može riješiti te probleme i da je strah opravdan (Perkins, Taylor, 1996).

Stanovnici nekog naselja, ali i njihovi gosti, uvjete poremećaja, odnosno nereda u društvu mogu shvatiti kao simbol društvenog sloma i u lokalnim normama i u ponašanjima te u formalnim i neformalnim socijalnim kontrolama (Perkins, Taylor, 1996). Ti neredi u društvu najčešće budu manifestirani i primijećeni u društvu kroz nekoliko pojavnih oblika; lutanje beskućnika, bezobrazno ponašanje, dilanje drogom, javno opijanje i prostitucija te kroz nekoliko oblika uništavanja okoliša; bacanje otpada, vandalizam, napuštene kuće i automobili, neuređeni posjedi (Perkins, Taylor, 1996).

Zbog velikog utjecaja koji strah od kriminala ima na opće stanje društva, važno ga je uvrstiti u brojne javne, političke, društvene i svake druge rasprave. Kvalitetnim radom na sprečavanju pojave straha od kriminala možemo utjecati na zadovoljnije okruženje za svakodnevni život, ali i na smanjenje kriminala.

2.2. Istraživanja

Istraživanja su važan dio svakog koncepta pa je tako iznimno važno dati pregled nekoliko stranih, ali i domaćih istraživanja koja se bave temom straha od kriminala, odnosno straha od viktimizacije kaznenim djelom. To područje postaje u središtu interesa mnogih društvenih grana od kojih valja istaknuti kriminologiju, psihologiju i sociologiju. Kao što je već prethodno istaknuto, strah od kriminala postaje nezaobilazan dio u kreiranju društvenih politika. Te politike moraju biti utemeljene na dokazima pa istraživanja u ovome području tim više dobivaju na važnosti.

2.2.1. Inozemna istraživanja

Jedni od prvih autora koji svoje vrijeme posvećuju strahu od kriminala su Sebastian Roche i Kenneth Ferrar, koji je poznat po svom djelu „*Fear of crime*“. Roche govori o „anglosaksonskom modelu“ kojem posvećuje tri poglavlja u svom radu „*Sentiment d'insecurite*“ (osjećaj nesigurnosti) (Ferraro, 1995). Roche (prema Ferraro, 1995) ističe da prvenstveno treba definirati temeljne koncepte i riješiti problem mjerenja. Prvo što uviđa je neprimjerenost izraza „*fear of crime*“, odnosno strah od kriminala, te smatra da je ispravni termin „strah od viktimizacije“, odnosno strah od mogućnosti da se postane žrtvom kriminala ili nasilnog ponašanja. Tri temeljna koncepta koja čine okosnicu anglosaksonskog modela su

strah – viktimizacija – kriminal. Autor razlikuje anksioznost od straha, a kriterij razlikovanja predstavljaju iskustvo i vrijeme; strah je vezan uz događaj koji ga uzrokuje, odmah se javlja i nije ga krivo definirati kao podražaj i reakciju. Anksioznost se udaljava od ovog mehanizma. Ona nije trenutna, nego se pojavljuje kao strah u obliku kumulativnog efekta. Glavni doprinos Kennetha Ferrara (1995) jest da je termin straha od viktimizacije učinio znanstvenim. On istražuje kako subjekti interpretiraju rizik od viktimizacije i mogućnost da postanu žrtvom. Njegova istraživanja ne uključuju samo izravno proživljene viktimizacije nego i socijalne posljedice straha te one neviktimizirane. Još početkom prošlog stoljeća Thomas i Thomas (1928, prema Ferraro, 1995) ističu da akteri ne djeluju samo na temelju činjenica nego i na temelju svih dostupnih informacija koje daju smisao njihovom svijetu. To znači da se mora vidjeti što kriminal i specifične forme viktimizacije mogu značiti za osobe. Tek tada možemo vidjeti kako subjekt izražava svoj strah od viktimizacije.

U Francuskoj se istraživanja nesigurnosti javljaju kao novi socijalni problem u društvu u kojem sudjeluje sve više aktera. 1977. godine tadašnji francuski predsjednik Valery Giscard d'Estaing poziva Alaina Peyrefittea da osnuje Vijeće koje ima zadatak proučavati kriminal, nasilje i delinkvenciju. Vijeće donosi redovite izvještaje o stanju u državi, u kojima Peyrefitte sve više upozorava na značajnost problema za državu: „Zabilježen je opći osjećaj nesigurnosti koji može stvoriti nasilje u okviru društva u kojem pravni zakoni više ne dobivaju konsensus te u kojem su neki izazvani da uzmu pravdu u svoje ruke“ (Peyrefitte, 1977, vol. 1; 34, prema Ferraro, 1995). Problem raširenog osjećaja nesigurnosti je i državni problem, jer ukoliko se ne poštuju zakoni, država gubi svoju temeljnu povlasticu. Kasnije se u Francuskoj počelo više raditi na uključenju cijelog društva u raspravu o tom problemu. Politike su sve više usmjeravale na društvenu participaciju u suzbijanju i prevenciji kriminala.

U francuskim gradovima Grenoblu i Epinayu gradonačelnici osnivaju povjerenstva koja prepoznaju urbani karakter kriminala, takozvane osjetljive četvrti. Huges Lagrange (Ferraro, 1995) daje genezu osjećaja nesigurnosti: u njega se pretaču sve brige koje su socijalno i ekonomski uzrokovane. Dolazi do generalnog straha koji se sastoji od osjećaja nesigurnosti i frustracije naspram budućnosti, čime daje do znanja (za razliku od prvih anglosaksonskih istraživanja) da su varijabla iskustva i varijabla straha potpuno neovisne. Lagrange i Roche (prema Ferraro, 1995) kada govore o osjećaju nesigurnosti misle na:

- osobni strah u prostorno – vremenskim situacijama (strah dok smo sami u kući);
- individualnu i kolektivnu zabrinutost za red (generalizirane prijetnje)

- lokalizaciju znakova koji upućuju na nered i koji proizvode osobne nemire.

Skogan (1987, prema Tseloni, Zarafonitou, 2008) je pokazao kako se strah od kriminala povećava nakon svake ponovljene viktimizacije, posebice u slučajevima višestrukih viktimizacija. U okruženjima s velikim javnim neredom, viktimizacija značajno povećava strah od kriminala, vjerojatno zbog žrtvine neizbježne socioekonomske ranjivosti (Skogan, 1987, prema Tseloni, Zarafonitou, 2008). Strah od kriminala stanovnika nerazvijenih područja i povijesnog središta Züricha bio je rezultat nerazmjerno visoke učestalosti osobnog kriminala kojeg su iskusili stanovnici u svojim susjedstvima u odnosu na ostale stanovnike Züricha (Killas, 2001, prema Tseloni, Zarafonitou, 2008). Strah od kriminala ne proizlazi samo iz osobnog iskustva, već dolazi i od iskustava drugih, iskazanih kroz različite informacijske kanale.

2.2.2. Istraživanja u Hrvatskoj i susjednim zemljama

Istraživanje straha od kriminala u Hrvatskoj nema tako dugu tradiciju. Može se zaključiti kako strah od kriminala nije bio čest predmet istraživanja u Hrvatskoj, posebno ona koja su bila sustavno provedena i znanstveno utemeljena. No unatoč tome, važno se osvrnuti na sve dosadašnje radove iz tog područja.

Istraživanjem (Meško, Kovčo, 1999) u kojem je korištenjem Van der Wurff-ovog modela uspoređivan strah od kriminala na uzorku stanovnika tri slovenska grada i grada Zagreba utvrđena je viša razina straha kod žena. Meško, Kovčo-Vukadin i Muratbegović (2008) provodili su istraživanje u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini te su također utvrdili veći strah od kriminala kod žena, zatim kod onih osoba koje su slabije fizičke kondicije, onih koje su nezaposlene, onih koje hodaju same noću te onih koje percipiraju ulice i parkove kao opasna mjesta. Također, veća razina straha je pronađena kod onih ispitanika koji sebe doživljavaju kao potencijalne žrtve. Glasnović Gjoni (2006) je na uzorku stanovnika Zagreba utvrdila kako je strah od kriminala izraženiji kod žena i osoba starije životne dobi. Na nacionalno reprezentativnom uzorku Institut za društvena istraživanja Pilar provodio je istraživanja 2003., 2005. i 2007. godine (Šakić, Ivčić, Franc, 2008) u kojem su analizirani trendovi u strahu od kriminala. Utvrđena je niža razina straha od kriminala u 2007. godini u odnosu na prethodna razdoblja. Također su na nacionalno reprezentativnom uzorku istraživanje provodile Franc, Prizmić-Larsen i Kaliterna Lipovčan (2011). Tim je

istraživanjem utvrđena slaba povezanost većine demografskih značajki sa strahom i percepcijom kriminaliteta te zlouporabom droga. Također je utvrđena pozitivna povezanost straha i percepcije kriminaliteta s razinom urbanizacije i stopom kriminaliteta.

Godine 2008. provedeno je „Nacionalno istraživanje javnog mijenja o percepciji sigurnosti građana, postupanju policije te o suradnji policije i lokalne zajednice“ (GfK Hrvatska, 2009). Utvrđeno je da se većina ispitanika osjeća sigurno kada su sami u svom stanu ili kući (93%) ili kada sami hodaju susjedstvom (86%). Viša razina osjećaja sigurnosti utvrđena je kod ispitanika u ruralnim područjima, među muškarcima, kao i među mlađim ispitanicima. Borovec (2013) je utvrdio da obrazovanje osobe u većoj mjeri percipiraju kriminalitet i rizik od viktimizacije, da se zaposleni osjećaju sigurnije te da je loše financijsko i fizičko stanje povezano sa strahom od kriminala. Analiza rezultata regionalnog istraživačkog projekta „Strah od kriminala u velikim gradovima“ (Đurić, Popović-Čitić, 2013) pokazuje da postoje razlike u prevalenciji straha od kriminala među stanovnicima gradova bivših jugoslavenskih republika. Najvišu razinu straha imaju građani Sarajeva, zatim Beograda i Skopja, dok je najniža razina straha prisutna među stanovnicima Zagreba i Ljubljane. Među stanovnicima grada Zagreba (Kovčo Vukadin, Ljubić Golub, 2009) ne postoje razlike između žena i muškaraca u percepciji nesigurnosti kada noći hodaju sami susjedstvom, niti u percipiranoj vjerojatnosti od viktimizacije ili percipiranom javnom neredu.

Istraživanje koje zasluži veliku pažnju u ovom radu je ono koje su proveli Meško, Fallshore, Muratbegović, Fields (2008). Ono je zanimljivo iz razloga jer uvodi urbanizacijsku komponentu uspoređujući glavne gradove dviju post-socijalističkih država. Istraživanja pokazuju kako u Sloveniji trećina ispitanika brine da će postati žrtvom kaznenog djela, a dio istraživanja ide čak do te razine da je strah od kriminala veći problem od kriminala samog (Meško, Fallshore, Muratbegović, Fields 2008). U Bosni i Hercegovini provedeno je samo jedno istraživanje, ne u svrhu utvrđivanja straha od kriminala nego u svrhu poboljšanja kvalitete obavljanja policijskog posla. Kako i u ovim državama, tako i u ostatku Europe zabilježen je veći strah od kriminala kod žena, kod onih koji sebe percipiraju slabim, kod nezaposlenih, onih koji se osjećaju izloženim hodajući sami po mraku i onih koji šumu i ulice smatraju opasnim mjestima. Istraživanje koje su Meško, Kovčo-Vukadin i Muratbegović (2008) proveli pokazuje razlike u strahu od kriminala između Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, ali nisu istraživani uzroci tih razlika. Te razlike utvrđene su i na osobnoj, ali i na razini susjedstva.

Slovenija i Bosna i Hercegovina velikim djelom imaju zajedničku povijest, kroz nekoliko zajedničkih država. Zasebne države postaju ranih 90-ih godina dvadesetog stoljeća, kada se odvajaju etičke cjeline zajedničke države. To odvajanje obilježilo je teško razdoblje rata koje je uvelike utjecalo na sva društvena pitanja pa tako i na osjećaj straha od kriminala te na percipirani kriminal kod ljudi u susjedstvu u kojem stanuju.

Podaci u Ljubljani i Sarajevu prikupljeni su krajem 2006. godine do sredine 2007. godine. Varijable su mjerene na Likertovoj skali slaganja od 1 (u potpunosti se slažem) do 5 (u potpunosti se ne slažem). U Ljubljani je slučajnim uzorkom odabrano 1 000 ljudi od kojih je 744 pristalo sudjelovati u istraživanju. U Sarajevu je od 911 ljudi koji su bili odabrani slučajnim uzorkom u istraživanju sudjelovalo 862 ispitanika.

Razlika u strahu od kriminala između ta dva grada bila je statistički značajna, odnosno stanovnici Sarajeva su pokazivali veću razinu straha od kriminala od stanovnika Ljubljane (Meško, Fallshore, Muratbegović, Fields, 2008). Nadalje, statistički značajno je bilo više viktimiziranih u promatranoj godini u Sarajevu nego u Ljubljani. U Sarajevu je više nezaposlenih, više onih koji se osjećaju nesigurno na raznim lokacijama nego što je to slučaj u Ljubljani. Ne samo da ljudi u Sarajevu osjećaju veći strah od onih u Ljubljani općenito, nego i po većini ispitanih varijabli ispitanici iz Sarajeva izražavaju veći strah od onih iz Ljubljane. Razlozi ovakvih podataka mogu proizlaziti iz činjenice da se Sarajevo u to vrijeme još uvijek oporavljalo od rata, što je moglo uzrokovati veći strah.

Ti podaci pokazuju ono što je dobiveno i u drugim istraživanjima o strahu od kriminala. Sagledavajući demografske podatke vidimo da je u ovom istraživanju pokazano da manji strah od kriminala osjećaju ljudi većeg socioekonomskog statusa i veće razine obrazovanja.

Komparacija ovih dviju kultura implicira da je mjerenje straha od kriminala povezano s drugim društvenim problemima. Meško i Lobnikar (2005) ističu da društveno aktivni stanovnici lokalnih zajednica u Ljubljani pridaju veću važnost faktorima prevencije kriminala, što može ublažiti kriminal, a posebno strah od kriminala. Ti faktori su: 1) društvena prevencija (tečajevi za roditelje, škole prijatelji djece, adekvatno nastavno osoblje), 2) mjere osobne zaštite (dostupnost informacija o prevenciji kriminala), 3) mjere formalne socijalne kontrole (osigurano provođenje zakona) i 4) mjere privatne socijalne kontrole (privatna zaštita u školama, industrija privatne zaštite).

2.3. Policija i strah od kriminala

Kada se pojavi kriminal pažnja društva se usmjerava na žrtve i njihove materijalne gubitke. No, iza ove posljedice krije se puno veći problem, a to je strah. Za žrtve, strah je najveća i najduža posljedica viktimizacije (Moore, Trojanowicz, 1988). Strah od kriminala, odnosno strah od viktimizacije kaznenim djelom povećava štetu viktimizacije. S druge strane strah može biti i pozitivna pojava jer pobuđuje oprez kod građana pa se tako smanjuje mogućnost za pojavu kriminalnih aktivnosti. Moore i Trojanowicz (1988) ističu nekoliko činjenica o strahu od kriminala o kojem društvo ne prikuplja dovoljno sistematizirano podatke. Prvo, strah je rasprostranjen. Krajem 20. stoljeća je bio sve više u porastu te strah nije jednako rasprostranjen po cijeloj populaciji. Oni koji se osjećaju najranjivije, oni osjećaju najveći strah. Iako se prelaskom u novo stoljeće strah od kriminala počeo smanjivati, takav trend se ne može primijeniti na američka geta (Moore, Trojanowicz, 1988) gdje je strah postao načinom života. Isti autori ističu da ondje gdje je strah od kriminala na visokoj razini, u tim lokalnim zajednicama nestaju investicije i slabi vjerojatnost za pozitivnom društvenom mobilnosti.

Prošlih je godina strah gledan na način da ga uzrokuje isključivo viktimizacija kriminalom. No, autori (Moore, Trojanowicz, 1988) ističu da je veza između straha i viktimizacije u odnosu vremena i prostora pa tako na razinu straha utječu mjesto u kojem pojedinac stanuje, zastupljenost kriminalnih aktivnosti u lokalnim vijestima i slično. Skogan (prema Moore, Trojanowicz, 1988) je podijelio uzroke straha u pet kategorija: 1) stvarna viktimizacija kriminalom, 2) informacija iz druge ruke preko društvenih mreža, 3) povećanje društvenih nemira, 4) karakteristike infrastrukture, 5) grupni konflikti. Ono što najviše utječe na razinu straha je povećanje društvenih nemira i grupni konflikti. Iako je teško utvrditi koliko jako loša infrastruktura utječe na povećanje straha od kriminala, utvrđeno je da poboljšana ulična rasvjeta smanjuje razinu straha. Pružanje točnih, pravovremenih informacija također može utjecati na smanjenu razinu straha.

Kada gledamo na strah kao na racionalni odgovor na kriminal, možemo govoriti o dvije glavne posljedice: ljudi se osjećaju nelagodno i poduzimaju mjere samozaštite. Strah utječe na to da umjesto da ljudi uživaju u miru i šetnji, oni brinu oko vlastite sigurnosti. Također, veliki dio materijalnih resursa odlazi na zaštitu vlastite imovine. Zatim, izbjegavaju određena mjesta i manje sudjeluju u aktivnostima koje vole, a smatraju da se nalaze u rizičnim okruženjima (šetnja šumom, parkovima i slično). Svi ti čimbenici utječu na percepciju kvalitete života. No,

znamo da se policija u zajednici ne bavi samo kaznenim djelima nego se bavi i problemima u zajednici koji oštećuju kvalitetu života te smanjuju sigurnost ljudi u ranije spomenutim čimbenicima, a mogu i generirati kriminalitet. Zato je u modernom društvu uloga policije da se bavi ne samo otkrivanjem kaznenih djela već i njihovim sprečavanjem, odnosno ukupnom kvalitetom života u zajednici. Također treba istaknuti da se velike svote novca koriste za privatnu zaštitu i osiguranje reda, što uvelike utječe na ekonomiju kućanstva te posljedično i na državnu ekonomiju.

2.3.1. Utjecaj policije na smanjenje straha od kriminala

Kao što je već prethodno spomenuto, policija širom svijeta počinje s temeljnim promjenama policijskog djelovanja pa tako tradicionalni model policije zamjenjuje policija u zajednici, koja daje veći naglasak na prevenciju nego na represivno djelovanje prema počiniteljima kaznenih djela. Takav pristup policijskom poslu orijentira se na sve ono što može dovesti do smanjenja kriminala pa se tako više počela obraćati pažnja na strah od kriminala, njegov utjecaj i posljedice na pojedinca, lokalnu zajednicu, ali i na čitavo društvo. Prelazi se s generaliziranog modela prema specifičnijem modelu (Weisburd, Eck, 2004). Samim time policijski resursi ne troše se svugdje za sve potrebe, nego se prilagođava području na kojem ta policijska postaja djeluje i potrebama konkretne lokalne zajednice. Weisburd i Eck (2004) ističu tri glavna načina policijskog djelovanja koji čine okosnicu promijenjenog modela policijske prakse. Prvo je policija u zajednici (engl. „*community policing*“), koju je teško definirati, jer mnogi autori ističu neke druge komponente kao glavne, pa je teško izreći jednu definiciju koja bi zadovoljila sve autore. No, svim autorima zajedničko je preventivno djelovanje i partnerstvo sa zajednicom. Prema Borovcu (2013) ključne komponente policije u zajednici su: policijska vidljivost, osjećaj sigurnosti građana (smanjenje straha od kriminala), kvalitetna policijska usluga, prevencija, policijska učinkovitost i suradništvo sa zajednicom. Drugo je policijsko djelovanje s fokusom na specifičnosti (engl. „*hot-spots policing*“) (Weisburd, Braga, 2003, prema Weisburd, Eck, 2004). Ono ističe komponentu promjene koja se odnosi na stupanj fokusa. Ovakvim djelovanjem policija definira specifična mjesta na kojima se učestalije događaju kaznena djela i usmjerava svoje resurse na te lokacije. Treće, policijsko djelovanje orijentirano na rješavanje problema (engl. „*problem-oriented policing*“) je djelovanje kojim policija postaje servis građana (Goldstein, 1998). U ovoj komponenti

veliku ulogu imaju lokalne zajednice koje su ključni izvor informacija za policijske službenike.

Percepcija građana o kriminalitetu i javnom neredu značajno utječe na njihovu percepciju policije i osjećaj sigurnosti građana (Borovec, 2013). Ta dva fenomena destruktivno utječu na lokalnu sredinu. Kriminalitet kod građana izaziva osjećaj nesigurnosti te umanjuje njihovo povjerenje u institucije, samim time i u policiju i njihovu mogućnost da ih štiti (Singer i sur., 2009). No, povjerenje javnosti u policiju se ne povećava s opadanjem razine kriminaliteta. Stoga je važno provesti istraživanja koja imaju za cilj pronaći prediktore koji utječu na povećanje osjećaja sigurnosti i povjerenja u policiju (Borovec, 2013).

U istraživanjima 2005. i 2006. godine kriminalitet, nakon nezaposlenosti, zauzima drugo mjesto najvažnijih percipiranih problema građana u Republici Hrvatskoj (Standard Eurobarometar, prema Franc, Ivičić, Šakić, 2007). Gotovo je pravilo da većina građana kriminalitet smatra većim problemom na nacionalnoj nego na lokalnoj razini. Tu tezu potvrđuju podaci koji govore da građani misle kako je na nacionalnoj razini kriminal u porastu, a na lokalnoj razini u padu. Razlog ovome najčešće se traži u medijskoj prezentaciji kriminaliteta pa se tako u medijima pojavljuju i oni oblici kriminala koji se rijetko događaju. Primjerice, mediji će često prikazati građane kao žrtve, za što postoji mala vjerojatnost. (Pollak, Kubrin, 2007). Građani se više brinu oko takvih kriminalnih djela, nego oko nekih manjih kojih nema u medijima, iako su češći i postoji veća mogućnost da se pojedinac s njima susretne nego s prethodno navedenim slučajem. Sukladno tome, mediji često utječu na iskrivljenu percepciju kriminaliteta kod građana i glavni su izvor informacija prema kojoj građani procjenjuju svoju sigurnost i razinu straha od kriminala.

Uz kriminalitet, javni nered također utječe na percepciju osjećaja sigurnosti kod građana. Na kvalitetu života utječu fizički poremećaji u okolini (loša infrastruktura, slaba rasvjeta, neuredan okoliš) i društveni poremećaji (delikventno ponašanje, vandalizam). Sve to zajedno oslabljuje koheziju zajednice te potiče gubitak osjećaja socijalne kontrole pa se samim time povećava strah od kriminala koji je onda veći prediktor povjerenja u policiju nego stvarni kriminal (Jackson i Bradford, 2009). Na percepciju javnog nereda, odnosno što građani smatraju narušavanjem mira, a što gledaju kao na normalno ponašanje, uvelike utječu socio-demografska obilježja pojedinca.

Vidljivost policije jedan je od glavnih prediktora osjećaja sigurnosti kod građana (Borovec, 2013). Boljom komunikacijom, inovacijama, tehnologijom i opremljenošću policija se povlači

s ulica što za rezultat ima dvije oprečne pojave. Policija postaje djelotvornija u reagiranju na incidente, ali je istodobno manje preventivna. Susreti policije i građana sveli su se na minimum, pogotovo kada se radi o svakodnevnim, nekonfliktnim situacijama čime je policija izgubila prisutnost i vidljivost u lokalnim zajednicama (Mouhanna, 2007). Način na koji se veza između policije i građana može ponovno oživjeti su ophodnje pješice. Schorer (2007, prema Borovec, 2013) ističe da je za stvaranje osjećaja sigurnosti, stvaranje sigurnosti na objektivan i mjerljiv način te poticanje pouzdanog odnosa između policije i građana, između ostalog, važna prisutnost, vidljivost i kontakt. Bolji kontakt policije i građana ima pozitivan utjecaj na obje strane. Policija ima više informacija od većeg broja ljudi, a građani izražavaju manji osjećaj nesigurnosti jer imaju dobar odnos s policijom.

2.3.2. Percepcija građana o utjecaju policije u zajednici na smanjenje straha od kriminala

Iako istraživanja koja će se ovdje spomenuti ne uzimaju u obzir urbanizacijsku komponentu u objašnjavanju razlika između pojedinih nasilja, daju dobar pregled promjena straha od kriminala s obzirom na percepciju građana o policiji u zajednici. U ranijem smo poglavlju istaknuli kako strah od kriminala i policija ne mogu biti promatrani zasebno jer promjene u jednom izazivaju reakciju kod drugog. Primjerice kod povećanog straha od kriminala policija više resursa usmjerava na prevenciju i informiranje javnosti, dok primjerice povećan broj pješačkih ophodnja smanjuje razinu straha od kriminala. Borovec (2013) ukazuje na kompleksnu vezu između vidljivosti policije te percepcije sigurnosti građana. Neki aspekti vidljivosti policije pozitivno djeluju na percepciju sigurnosti, drugi djeluju suprotno. Pješačka ophodnja i vidljivo postupanje policije najsnažnije utječu na pozitivan doživljaj sigurnosti, dok ophodnja u automobilima negativno utječe na građansku percepciju sigurnosti. Iako su ovi aspekti značajni, njihov utjecaj nije velik pa tako djeluju ograničeno na smanjenje straha od kriminala. Valja napomenuti da se u spomenutom istraživanju mjeri percepcija nesigurnosti i percepcija vidljivosti policije pa su tako rezultati ovisni o tome što građani smatraju opasnim i koliko često susreću policiju. Vidljivost policije ne bi trebalo promatrati isključivo izolirano, već u kontekstu područja na kojem policija djeluje pa s obzirom na to dodavati razne druge varijable (kao što su broj kaznenih djela, najčešća kaznena djela, socio-demografska slika mjesta i slično). Stoga, autor (Borovec, 2013) ističe da smanjenje straha od kriminala, odnosno smanjenje percepcije nesigurnosti, treba predstavljati jedan od glavnih, ali

ne isključivo policijski prioritet. Zadaća lokalnih pa onda i policijskih vlasti je da strategije prilagode ovim nalazima te da im prioritet bude smanjenje straha od kriminala kako bi se mjere koje k tome vode mogle kvalitetnije provoditi.

Istraživanje koje su proveli Roh i Oliver (2005) naglašava dvije varijable policije u zajednici koje utječu na strah od kriminala, a to su percepcija nepravilnosti i nezadovoljstvo kvalitetom života. Nepravilnosti se odnose na društvena i fizička stanja naselja u kojem pojedinac živi. Ukoliko je naselje neuredno, slabo opremljeno ili se pak u naselju događaju nemiri, to negativno utječe na percepciju straha od kriminala. U uvjetima za bolji život građani percipiraju da im je kvaliteta života zadovoljavajuća i manje percipiraju probleme u naselju te osjećaju veću sigurnost. Bennett (1991) također naglašava da poboljšanje u kvaliteti života građana pozitivno utječe na smanjenje straha od kriminala. Međutim, taj utjecaj nije direktan nego policija svojim aktivnostima pospješuje neke aspekte kvalitete života što onda uzrokuje i smanjenje straha od kriminala. Ovim je istraživanjem pokazano da policijske ophodnje i veća komunikacija policije i građana potiču građane da više sudjeluju u prevenciji kriminala, zaštititi naselja te ljudi i kuća u tom naselju. Time ljudi imaju više samopouzdanja, osjećaju veću sigurnost te osjećaju da se mogu zaštititi od mogućih prijetnji. Sukladno tome, policija ne može kontrolirati sve čimbenike koji utječu na strah od kriminala.

Jedno istraživanje koje zaslužuje poseban naglasak u ovom radu jest ono autora Scheidera, Rowella i Bezdikiana (2003). To je istraživanje koje evaluiira policiju u zajednici kroz koncepte povjerenja u policiju, prevenciju i strah od kriminala na temelju podataka iz dvanaest gradova u Sjedinjenim Američkim državama. U spomenutom članku (Scheider, Rowell i Bezdikian, 2003) ne postoji analiza statističke značajnosti razlika u strahu od kriminala i ostalim konceptima između istraženih gradova. Takvom bi analizom mogli usporediti podatke tog istraživanja s podacima dobivenim u ovom radu. Ovo istraživanje (Scheider, Rowell i Bezdikian, 2003) provedeno je 1998. u sklopu „*National Crime Victimization Survey*“. Anketirano je 9 327 kućanstava, odnosno osoba koje u kućanstvu najviše brinu ili znaju o sigurnosti. Izabrano je dvanaest gradova u dogovoru sa stručnjacima za koje su procijenili da bi mogli dobiti najveću razliku u aktivnostima policije u zajednici. Ti gradovi su: Chicago, Kansas City, Knoxville, Los Angeles, Madison, New York, San Diego, Savannah, Spokane, Springfield, Tucson i Washington. Jedna od glavnih analiza odnosila se na pitanje utječe li percepcija aktivnosti policije u zajednici na smanjenje straha od kriminala.

Analizom podataka dobiveno je da povećanje percepcije aktivnosti policije u zajednici ne utječe na smanjenje straha od kriminala, ali znatno utječe na povećanje zadovoljstva policijom. Autori (Scheider, Rowell i Bezdikian, 2003) ističu da se razina straha od kriminala u polovini gradova čak i povećala kod povećane percepcije aktivnosti policije u zajednici. To autori pokušavaju objasniti činjenicom da građani postaju upoznati i svjesniji svih događanja u naselju u kojem žive; koje su posljedice i mogućnosti za pojavljivanje viktimizacije. Također, isti autori ističu da u onim sredinama u kojima je uočena neobjašnjivo mala razina straha od kriminala, postoji veća mogućnost za viktimizaciju. Za navedene autore ne postoji kratkoročno rješenje smanjenja straha od kriminala jer sve ispitane policijske aktivnosti utječu na povećanje zadovoljstva policijom u kratkoročnom smislu, ali dugoročnim ponavljanjima te dobre prakse može doći do smanjenja straha od kriminala.

3. STUPANJ URBANIZACIJE KAO MOGUĆI ČIMBENIK STRAHA OD KRIMINALA

3.1. Općenito o urbanoj i ruralnoj sociologiji

Urbana sociologija je područje sociologije koje se bavi gradovima i gradskim načinom života. No, rasprava o tome što urbana sociologija je, čime se bavi, što promatra te koje su joj glavne teorije stalno otvara nove ideje pa se ne može sa sigurnošću postaviti jednoznačna definicija koja bi odgovarala svim autorima (Čaldarović, 2000). Nedvojbeno je da okosnicu razvoja sociologije grada čini tzv. čikaška škola urbane sociologije, u sklopu koje je Max Weber, ali i ostali istaknuti autori, proučavao ekonomsku funkciju grada, teoriju razvitka i način života u njima (Čaldarović, 2000). Sociologija grada važan je čimbenik u proučavanju urbanih fenomena te u uspoređivanju gradskog sa seoskim načinom života.

S druge strane nalazi se ruralna sociologija, odnosno sociologija sela. Ova grana sociologije razvila se iz potrebe objašnjavanja zasnivanja i organiziranja seoskog imanja (Kostić, 1963; Ivoš 2010). Razvoj sociologije sela na ovim prostorima malo je kasnio za ostatkom svijeta te je naknadno još prekinut i I svjetskim ratom. Međutim, istraživanjima sela i seljaka istraživači raznih područja bavili su se i puno prije pa su tako nastavili i za vrijeme razvoja ruralne sociologije. Ono čime se ruralna sociologija bavi obuhvaća širok spektar definicija, a

podrazumijeva demografsku sliku sela, agrarni razvoj seoskih djelatnosti, odnose u zajednici te naravno usporedbu podređenog sela s razvijenim gradom (Ivoš, 2010).

3.2. Selo

U ovom poglavlju opisivati će se selo u tranzicijskom smislu, odnosno promjene koje su se događale u proteklih pedesetak godina u selu; kako u izgledu sela tako i u ponašanju žitelja koji borave u tom selu. Ono što čini strukturu promjena u selu jest industrijalizacija i urbanizacija na jednoj strani te deagrarizacija na drugoj (Župančić, 2001, Okrugli stol). Industrijalizacija je stalni ekonomski rast povezan s primjenom neživih izvora energije radi mehanizacije proizvodnje, a uključuje podjelu rada, nove društvene proizvodne odnose i urbanizaciju (Abercrombie, Hill, Turner, 2008). Urbanizacija podrazumijeva porast udjela stanovništva nekog područja/regije/države koji živi u urbanim središtima (Abercrombie, Hill, Turner, 2008). Ova dva pojma najviše se odnose na promjene koje se odražavaju na gubitak ljudi u selu, odnosno njihova migracija prema gradu. To je jednostavno rečeno objašnjenje zašto sve manje ljudi živi na selu. Deagrarizacija podrazumijeva smanjeni udio stanovništva koji se bave poljoprivredom, što nam objašnjava činjenicu da sve manji broj ljudi u selu živi od poljoprivrede, a sve veći broj ljudi za život zarađuju na način na koji zarađuju i ljudi koji žive u gradu. Svoje radno mjesto ljudi sa sela sve češće pronalaze u obližnjim gradovima, a prometna infrastruktura i razvoj automobila su im omogućili da te dnevne migracije više ne predstavljaju problem kakav su predstavljale u prošlosti. Sve to svakako utječe na promjene u načinu života na selu.

Selo, odnosno seljani su još do prije 30ak godina činili najbrojniji sloj našega društva, a na brzu promjenu utjecali su brojni čimbenici koji su dolazili s jačanjem globalizacijskih procesa. Spomenuta industrijalizacija i razvoj tercijarnog sektora pružali su veće mogućnosti za zapošljavanje. Razvoj transporta i komunikacija između sela i grada otvorile su mogućnost učestalijoj mobilnosti (Župančić, 2001). Svi ti procesi koji su se ubrzano odvijali značili su transformaciju društva u industrijsko – urbani tip društvene organizacije koji počinje nalikovati na gradsko naselje. Poljoprivreda na selima bila je karakteristična po malim posjedima, niskom i nesigurnom dohotku, niskom ugledu poljoprivrednika te nepovoljnom položaju seljaštva kao privatnih djelatnika. Stoga je takav tip zaposlenja bio rizičan u usporedbi s pogodnostima radnih mjesta koje je nudio grad. Župančić (2001) navodi da je 1931. godine Hrvatska imala približno 2,6 milijuna poljoprivrednika, što je činilo 69,9%

ukupnog stanovništva, da bi 1991. udio seljaštva u ukupnom broju stanovnika Hrvatske činio 9,6%. Isti autor je za 2001. godinu (za koju nije imao točne podatke) procijenio da je taj udio negdje između 6 i 7 posto. Možemo pretpostaviti da je danas taj udio još i manji. Prema tom indikatoru (udio seljaštva u ukupnom broju stanovnika) Hrvatska bi spadala u razvijena društva. Takvo kretanje značilo je ne samo horizontalnu pokretljivost prema gradovima, nego i vertikalnu mobilnost prema višem sloju, odnosno prema poboljšanju socijalnog statusa.

Ipak, u Hrvatskoj se nije dogodila potpuna deagrarizacija gdje su svi odselili u gradove i prestali se baviti poljoprivredom. Veliki je broj onih koji su uz zaposlenje u nepoljoprivrednom sektoru zadržali i svoj manji posjed, čime su parcijalno zadržali zanimanje za bavljenje poljoprivredom. Župančić (2001) navodi da 80% poljoprivrednika spada u tu kategoriju „seljaka-radnika“, koji se poljoprivredom bave uglavnom za vlastite potrebe uz redovno zaposlenje. Hrvatska ima svega 16% posjeda većih od 5 ha, što je donja granica veličine proizvodne jedinice sposobne za veću tržišnu proizvodnju, za potpuno zaposlenost radne snage i primjeren dohodak seoskog domaćinstva. Veliki udio stanovništva u selu čine mlađi obrazovani seljani koji su profesionalno obrazovani za nepoljoprivredna zanimanja. Oni imaju urbane potrebe i aspiracije, udaljeni su od seljačkog svijeta, ali je za njih suvremeno selo izbor poželjnog mjesta stanovanja u kojem mogu dobro kombinirati prednosti i nedostatke gradskog i seoskog načina života (Župančić, 2001).

Stanovništvo u selima, odnosno općenito u ruralnom području je svjesno da se urbani centri nameću svojom atraktivnošću. Pružaju brojne socijalne i kulturne prednosti: bolje obrazovne mogućnosti, veću i raznovrsniju ponudu radnih mjesta, veću mogućnost socijalne promocije, kvalitetniju zdravstvenu zaštitu pa i zanimljiviji i zabavniji život. To nisu samo ekonomski faktori, nego i faktori novog načina života (Župančić, 2001). No, život na selu pruža druge prednosti zbog kojih neki upravo odabiru selo kao primamljivo mjesto za život, a grad primamljivo mjesto za rad. Čimbenici koji privlače životu na selu najviše se odnose na svjež i čisti zrak, bogatu prirodu, mir te pogodno mjesto za odgoj obitelji. Dosadašnje politike usmjeravale su ljude na gradsko življenje, dok se zadnjih godina uočavaju kompleksni problemi takve urbanizacije pa se sve više potiču prednosti života u ruralnim dijelovima (Župančić, 2001).

Hodžić (2006) uvodi pitanje o mogućnostima življenja na suvremenom selu kao izboru, jer se dosad na život na selu gledalo kao odsustvo stvarnog izbora. Selo se uvijek nalazilo u podređenom položaju naspram grada, kako ekonomski tako i politički. Modernizacija koja je

zahvatila i hrvatska sela pomalo briše jasne granice između seoskog i gradskog načina života, odnosno ne postoji jasna razlika tipičnog načina života na selu i u gradu pa tako autor zaključuje da se izbor neće odnositi na izbor između života na selu (tipičnog poljoprivrednog) i života u gradu (tipičnog urbanog), nego više kao izbor života u manjem ili većem naselju od kojih svako pruža neke pogodnosti (Hodžić, 2006). Na primjer, donedavno je imućnijim građanima Zagreba bio ideal da stanuju na Trgu bana Josipa Jelačića, u strogom centru grada, dok se sada sve više okreću ka okolici Zagreba.

Iz svega navedenog još uvijek nije jasna uloga sela u razvoju Republike Hrvatske. Također, nije jasno ni kako će to selo izgledati, hoće li se moći reći da selo postoji ili ćemo poznavati samo manje i veće gradove. Kako će se u selima živjeti i kojim će se djelatnostima žitelji sela baviti ostaje nam vidjeti. Sve ovo važni su preduvjeti za razumijevanje sela i procesa koji se u njemu događaju. Stoga se pojavljuje potreba za većim brojem istraživanja ruralnog područja.

3.3. Grad

Za općenito razumijevanje grada važno je dati sliku o tome što je to grad u Hrvatskoj i kako se kretao broj gradskog stanovništva u Hrvatskoj. Stupanj urbanizacije odnosi se na udio stanovnika nekog područja koji živi u gradu. Stupanj urbanizacije u Hrvatskoj 2016. godine iznosi 59.28%, čime bilježi rast naspram ranijih godina. Točnije, 2006. godine iznosio je 56.61%¹. Eurostat ne bilježi podatke za godine prije 2006. pa tako možemo samo pretpostaviti kakav je taj broj bio. Možemo pretpostaviti da je, vraćajući se unazad, svake godine stupanj urbanizacije bio manji u odnosu na sljedeću godinu.

Indikatori socio-ekonomskog razvoja upućuju na stupanj urbanizacije, a najčešće se mjeri pomoću varijabli: nacionalni dohodak po stanovniku, stupanj deagrarizacije, stupanj nezaposlenosti i slično (Vresk, 1992). Kada govorimo o stupnju urbanizaciji neke regije prvo što promatramo jest stupanj urbanizacije gradova te regije. U Hrvatskoj postoji širok raspon broja stanovnika u gradovima, ali i u općinama. Tako neki gradovi imaju i manje od 10 000 stanovnika, dok neke općine imaju i preko 15 000 stanovnika. Takav odnos otežava procjenu razvoja određenih područja, jer općine mogu biti razvijenije od gradova. Hrvatska broji svega četiri grada koja imaju više od 100 000 stanovnika, a to su Zagreb, Split, Rijeka i Osijek. Također, postoje velike razlike po regijama u stupnju urbanizacije, prije svega između

¹ <https://www.statista.com/statistics/455798/urbanization-in-croatia/>

unutrašnjosti i primorske regije te između unutrašnjosti i slavonske regije (Vresk, 1992). Relativno nizak udjel gradskog stanovništva Hrvatske u odnosu na većinu drugih europskih zemalja treba tražiti u zakašnjoj jačoj industrijalizaciji. Objašnjenje regionalnih razlika u stupnju urbanizacije valja tražiti u geografskim i gospodarskim specifičnostima pojedinih regija. Ta razlika očituje se i u podacima o broju stanovnika podijeljenih u četiri najveća grada. Tako na primjer Zagreb ima više stanovnika, i to skoro dvostruko više nego što to imaju tri sljedeća najveća grada u Hrvatskoj (Split, Rijeka i Osijek).

Tokom i nakon rata društveni se ustroj sasvim promijenio. Odnosno, prestao je biti ustrojen, a ostao je nizom promjena nejasnog i nepredvidivog karaktera. Dakle, možemo govoriti o utjecajima tranzicije. Država je, relativno govoreći, izgubila svoju apsolutnu moć, razvila se lokalna samouprava. Od 2002. do 2005. godine u IDIZ-u je provedeno istraživanje „Sociološki aspekti mreže naselja u kontekstu tranzicije“. To istraživanje, nadovezujući se na prethodna o selima i gradovima, pokazuje neminovnost njihove povezanosti, ali i još uvijek piramidalnu mrežu naselja od metropole do zaselaka (Seferagić, 2013). Razvojem kapitalizma, gradovi i sela povezali su se više nego ikada, ali na sasvim drugi način. Ne samo što su međusobno ovisni, kako je to bilo od njihova početka, već oni sada ulaze jedni u druge i sve više sliče. Ili, kako se to uobičajeno kaže, sela se urbaniziraju, a gradovi ruraliziraju (Seferagić, 2013).

3.4. Odnos sela i grada

Odnos sela i grada bitan je čimbenik u poimanju čovjekove okoline, okoline u kojoj čovjek živi i provodi svakodnevne aktivnosti, posebno fenomen smanjenja razlika između sela i grada (Zlatić, 1992). Negdje se te razlike smanjuju promjenama, modernizacijom sela, a drugdje uvođenjem najboljih seoskih vrednota u gradski način života, kao i u manjoj mjeri ruralizacijom grada. Razvoj i urbanizacija koji nose ekonomske koristi stanovništvu ugrožavaju ekološku stabilnost u prostoru. U temelju stabilne i poželjne ravnoteže razvoja različitih tipova naselja i odnosa među njima leži kompromis između društvenih, ekonomskih i ekoloških ciljeva. Uvođenjem novih tehnologija, kako u urbanim tako i u ruralnim prostorima, stvaraju se bolji i ujednačeniji uvjeti života u selu i gradu. U zadnja dva desetljeća istraživanjima ekoloških problema posvećuje se veća pažnja, jer izučavaju jedno od najozbiljnijih pitanja suvremenog života koji ujedno stoje na putu napretku, odnosno profitu (Zlatić, 1992). Ono što je najvažnije, a što se gotovo uvijek (nesvjesno ili namjerno) gubi iz

vida jest konflikt između zaštite i unapređenja čovjekove okoline i okoliša te ekspanzije (u najvećoj mjeri ekonomski rast). Činjenica je da su regionalne razlike u društveno ekonomskom razvoju Hrvatske nakon drugoga svjetskog rata znatno izražene. One su odraz postojećih neravnomjernosti i strukturnih neusklađenosti u tom četrdeset i pet godišnjem razdoblju privrednog razvoja pojedinih dijelova Hrvatske (Zlatić, 1992). Ugrožavanje čovjekove okoline rezultat je veoma brze transformacije iz nerazvijenog agrarnog u razvijenije agrarno-industrijsko društvo, sa mnogo uvezene tehnologije i iskustva, sa osobito dinamičnim razvojem gradova, industrije i prometa i nedovoljnog poznavanja fenomena okoline. To je i razdoblje velikoga kulturnog preobražaja zemlje. Tokom četiri i pol desetljeća, od 1945. do 1991., industrijalizacija je prouzrokovala veliki socijalni preobražaj; deagrarizaciju uz depopulaciju s jedne strane i intenzivnu urbanizaciju s druge (Zlatić, 1992).

Odnos sela i grada oduvijek je bio konfliktan, iako taj konflikt gubi na oštini jer se kulturno-vrijednosni obrasci sela i grada izjednačavaju (Šuvar, 1972; Vernić, 1995). U gradu je bila koncentracija sistematizirane misli, znanosti i tehnologije. Selo je stvaralo malo inovacija, a s velikim otporom je prihvaćalo inovacije koje je nudio grad. U gradu su živjele društvene elite. Tamo je bilo središte vlasti, kako političke, tako i ekonomske, kulturne i društvene. Ta se paradigma polako mijenjala te su selo i grad postali međusobno ovisniji nego ikada prije. Razlike u civilizacijskim uvjetima života svedene su na razumnu mjeru. Život u gradu pruža prednosti zbog blizine glavnih institucija kulture, znanosti, obrazovanja, sporta i razonode, dok život u selu opskrbljen strojevima u obradi zemlje i u stočarstvu, tehnologizacijom domaćinstva, automobilom i dobrom prometnom povezanošću s gradovima i drugim selima, pokazuje prednosti druge vrste koje su gradskog čovjeka približile želji života na selu. On uključuje smirenost, tišinu, neposredne dodire s prirodnim silama, prisno susjedstvo, usmjerenost na obitelj i slično (Hodžić, 2006).

Problem neravnomjernog razvoja sela i gradova očituje se u planiranom razvoju koji previše ne mari za društvene pojave. Prije svega, pritisak seoskih migranta na gradove je toliko snažan da prijeti pravom destrukcijom svake smišljene politike razvoja gradova, a s druge strane ravnodušnost gradova prema urbanizaciji seoskih naselja je tolika da se taj pritisak samo dodatno povećava, prepuštajući selo stihijskoj dezorganizaciji i lažnoj urbanizaciji (Hodžić, 2006). Stoga možemo zaključiti da se razlike između sela i grada polako brišu te život u jednom ili drugom počinje sličiti i odvijati se na sličan način.

Zanimljivo istraživanje o mišljenju ispitanika o zagađenosti mjesta stanovanja provela je Zlatić (1992). Rezultati potvrđuju pretpostavku da tip naselja stalnog boravka, tj. selo ili grad, bitno određuje ukupno zagađenje okoline. Opći nalazi toga istraživanja ukazuju na bitne razlike u doživljaju ekološke ugroženosti između ruralnih i urbanih područja Republike Hrvatske. Mišljenje ispitanika u istom istraživanju o zagađenosti zraka u području stanovanja pretpostavlja da je selo manje zagađeno nego grad. O zagađenosti vode svi ispitanici su bili mišljenja da žive na području s čistom vodom. Buka je mnogo prisutnija u gradovima nego u selima. Međutim, situacija je sasvim suprotna kada se radi o radnoj sredini ispitanika. Selo je zagađenije nego grad. Autorica (Zlatić, 1992) zaključuje mišljenjem da zagađenost životne okoline potvrđuje činjenicu da je ukupno zagađenje jače tamo gdje je veća koncentracija ljudi i dobara te tamo gdje je ekonomska, društvena i prometna aktivnost veća. S druge strane, niža tehnološka razina proizvodnje u selima Hrvatske uzrok je većeg zagađenja na radnom mjestu.

3.5. Aktualne specifičnosti Slavonije i Baranje

Suvremeno je društvo određeno promjenom. Promjene se događaju u sve kraćim intervalima, sve su dublje i obuhvatnije. Sve ove promjene nisu samo stvar visoke tehnologije koja mijenja sekundarni, tercijarni i kvartarni sektor djelatnosti. One su itekako prisutne i u primarnom sektoru. Poljoprivreda ne samo da je djelatnost kojom se prehranjuje stanovništvo, ona je i djelatnost kojom se pokazuje stupanj razvijenosti nekog društva (Šundalić, 2009). Ove su promjene prisutne i u hrvatskim poljoprivrednim prostorima, posebice u Slavoniji i Baranji, prostoru koji je bio određen poljoprivredom kao najzastupljenijom djelatnošću i ruralnošću kao prevladavajućim obrascem života regije. Istraživanje koje je proveo Šundalić (2009) proučava promjene koje se tiču socio-profesionalne strukture seoskog stanovništva te poimanje kvalitete života na selu.

Provedeno je empirijsko istraživanje (Šundalić, 2009), korišten je anketni upitnik u dvadeset sela triju slavonskih županija (Požeško-slavonske, Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske) i gradu Osijeku. Uzorak čini 608 ispitanika, 400 iz seoskih naselja i 208 iz grada. Anketiranje je provedeno u travnju 2008. godine. Zanimljiv je podatak da samo 8,5% ispitanika u selima sebe smatra poljoprivrednikom, što potvrđuje tezu da je socio-profesionalna struktura sela Slavonije i Baranje sve bliža standardima razvijenog svijeta. Također, seosko stanovništvo više ne smatra predodređenim na drugačiji život u odnosu na grad. Kada su ispitanicima ponuđene tvrdnje o tome kakav je život na selu, autor (Šundalić,

2009) je dobio sljedeće podatke: Gotovo tri četvrtine ispitanika (73%) život na selu vidi kao „život u zdravom prirodnom okolišu“. Veliki broj njih (68,3%) na drugo mjesto stavlja „međusobno poznavanje i prisne odnose među ljudima na selu“. Visoku prihvaćenost (iznad 50%) imaju još i „solidarnost i spremnost na pomoć drugome“ (59%) te „poljoprivreda je prestala biti glavnom djelatnošću na selu“ (58,3%). Iz ponuđenih podataka je vidljivo da su sela danas dinamični prostori koji su svoj identitet mijenjali primarno kroz promjenu socio-profesionalne strukture stanovništva sve do izgleda kojeg imaju danas, a to je da život na selu sve više izgleda kao život u gradu.

4. KOHEZIJA ZAJEDNICE

Kao što je bio slučaj kod straha od kriminala, tako i socijalna kohezija zauzima sve veći prostor kako u društvenoj tako i u akademskoj zajednici pa su tako brojne institucije, među kojima se svakako ističe Svjetska banka, koheziju zajednice uvrstile u svoje politike (Chan, To, Chan, 2006). Socijalnu koheziju teško je jednoznačno definirati jer mnogi autori uzimaju u obzir široki raspon sadržaja prisutnih u definiciji. Neki pak ističu da je socijalna kohezija jednaka povjerenju i solidarnosti, dok drugi žele pridodati važnost uključenosti, socijalnom kapitalu i siromaštvu u pojmu socijalne kohezije (Chan, To, Chan, 2006). Neki autori (Chan, To, Chan, 2006) ističu potrebu za jasnom definicijom pojma socijalne kohezije kako bi taj koncept postao mnogo korisniji u društvenim i akademskim raspravama.

U proučavanju socijalne kohezije postoje dva pravca; s jedne strane su društvene znanosti (prvenstveno sociologija i socijalna psihologija), a s druge strane su sve popularnije analize javnih politika. Proučavanje socijalne kohezije u društvenim znanostima možemo pratiti od Emilea Durkheima. U tom se pravcu kohezija proučava u širem kontekstu socijalnih pitanja kao što je socijalna integracija, stabilnost i slično. Autori koji su se bavili socijalnom kohezijom uglavnom su je koristili za objašnjavanje drugih socijalnih fenomena bez pružanja konkretne definicije što socijalna kohezija jest, sve do 1999. godine kada je Lockwood (prema Chan, To, Chan, 2006) socijalnu koheziju definirao kao stanje jake primarne mreže na razini zajednice. Lockwood (prema Chan, To, Chan, 2006) je na socijalnu koheziju uglavnom gledao s negativnog aspekta, odnosno s aspekta pojava kao što su kriminal i javni nered. Pojam altruizam, kojeg je koristio taj autor, koristi se i u suvremenijim definicijama socijalne kohezije. Socijalna kohezija se može promatrati kao objektivna i kao percipirana. Objektivna

kohezija zajednice se odnosi na koheziju čitave zajednice u cjelini. Percipirana kohezija se odnosi na funkciju pojedinca u zajednici.

Drugi spomenuti pravac odnosi se na sve moderniji pristup u kojem se socijalna kohezija koristi u javnim politikama. Ovaj pristup pojavljuje se 1990-ih godina kako bi se promovirala multikulturalnost, prvenstveno kako bi se definirao status etničkih grupa u zajednici (Chan, To, Chan, 2006). To je bio rezultat strukturalnih dijaloga između vlade i raznih civilnih udruga. Ovdje socijalna kohezija uključuje niz čimbenika kao što su prihod, zaposlenost, održavanje kućanstva, zdravstvena zaštita i stupanj obrazovanja. Zbog sve veće prisutnosti migracija diljem svijeta, socijalna kohezija više nije pojam koji se odnosi na manje etničke grupe i regionalno područje, već je to pitanje čitavih država pa čak i zajednica država (Chan, To, Chan, 2006). Kreatori javnih politika ne gledaju na socijalnu koheziju samo kao na rješenje određenih problema u državi, nego i kao na način stjecanja profita, čime možemo objasniti angažiranost Svjetske banke u korištenju i istraživanju koncepta socijalne kohezije. Također, kreatori javnih politika su uvidjeli kako, uzimajući u obzir socijalnu koheziju i njene elemente, imaju veću podršku javnosti.

Ključne pretpostavke za dobru definiciju podrazumijevaju minimalistički pristup u definiranju kako socijalna kohezija ne bi otišla previše u širinu i kako ne bi bila u koliziji s definicijama drugih socijalnih koncepata. Podrazumijeva da definicija ne bude previše udaljena od onoga što ona stvarno predstavlja (Chan, To, Chan, 2006). Razina socijalne kohezije grupe ili zajednice podrazumijeva stanje, a ne proces. Najbolji način za pronalaženje definicije jest početi od korijena riječi. Prema Concise Oxford Dictionary „cohere“ (od eng „cohesion“) znači držati se čvrsto zajedno. To podrazumijeva da si ljudi mogu međusobno vjerovati, da dijele zajedničku ideju te da se to manifestira kroz slično zajedničko ponašanje (Chan, To, Chan, 2006). Sukladno svemu navedenom, Chan, To i Chan (2006; 290) iznose sljedeću definiciju: „Socijalna kohezija je stanje odnosa vertikalne i horizontalne interakcije među članovima nekog društva, koje karakterizira set stavova i normi, koje uključuju povjerenje, osjećaj pripadnosti i spremnost na sudjelovanje i pomaganje, kao i njihovo ponašanje.“

Pojam koji je usko vezan uz socijalnu koheziju jest socijalni kapital, koji je interdisciplinarni pojam kojeg proučavaju razne discipline kao što su ekonomija, javno zdravstvo, urbano planiranje, kriminologija, arhitektura, socijalna psihologija, no prije svega sociologija i političke znanosti iz kojih je sam pojam potekao (Ansari, 2013). Mnogo je definicija koje objašnjavaju socijalni kapital, a definicija koju su iznijeli Durlauf i Fafchamps (2004, prema

Ansari, 2013) ih sažima sve u jednu definiciju s tri glavne ideje. Prvo, socijalni kapital proizvodi pozitivne veze za članove u grupi. Drugo, te pozitivne veze su generirane kroz zajedničko povjerenje, norme i vrijednosti. Konačno, zajedničko povjerenje, norme i vrijednosti rastu u neformalnim oblicima udruživanja temeljenim na socijalnim mrežama. Ova tri elementa zajednička su svim ostalim nespomenutim definicijama.

Socijalni kapital se može odnositi na kapital susjedstva, grada, regije ili države. Putnam (2002, prema Ansari, 2013) iznosi četiri različite dimenzije socijalnog kapitala: neformalni – formalni, gusti – rijetki, unutarnji – vanjski te povezujući – premošćeni. Drugi autori (Adler, Kwon, 2002, prema Ansari, 2013) ovim dimenzijama pridodaju još i dimenziju strukturalni – kognitivni socijalni kapital. Postavlja se pitanje je li socijalni kapital doista kapital. Iako je socijalni kapital teško mjerljiv, njegov je utjecaj itekako važna društvena činjenica. Za razliku od fizičkog kapitala, što ga se više koristi to je veći, a nekorišteni se društveni kapital smanjuje (Ansari, 2013). Također, socijalni kapital je koristan prediktor kriminalnog ponašanja. Manji socijalni kapital osobe znači veću mogućnost da će ta osoba biti dio kriminalne aktivnosti, bilo kao počinitelj ili kao žrtva (Ansari, 2013).

Kolektivna efikasnost još je jedan pojam usko vezan uz koheziju zajednice, a definira se kao oblik socijalne organizacije koji ujedinjuje socijalnu koheziju i povjerenje sa zajedničkim očekivanjem za socijalnu kontrolu (Sampson i sur., 1997, prema Ansari, 2013). Socijalna kontrola se odnosi na kapacitet neke lokalne zajednice da shvati zajednički cilj svih članova i regulira ponašanje u skladu zadanih ciljeva i zaštite ljudi. Uzimajući to u obzir, kolektivna efikasnost zapravo odražava rezultat socijalne kontrole u nekoj lokalnoj zajednici (Ansari, 2013). Isto kao socijalni kapital, kolektivna je efikasnost dobar prediktor pojavnosti kriminala u toj zajednici. Zajednice koje imaju visoku kolektivnu efikasnost svoje probleme i nesuglasice rješavaju samostalno i djelotvorno, tako da je mogućnost pojave kriminala u toj zajednici vrlo mala (Ansari, 2013). U takvoj zajednici je vrlo vjerojatno da se ljudi osjećaju sigurnije.

5. CILJEVI ISTRAŽIVANJA, HIPOTEZE I METODE RADA

5.1. Ciljevi istraživanja

Glavni cilj ovog rada je utvrditi razinu straha od viktimizacije i stupanj kohezije u zajednici u sedam ispitanih naselja Slavonije i Baranje: Slavonskom Kobašu, Garčinu, Kutjevu, Pakracu, Virovitici, Slavonskom Brodu i Osijeku.

Poseban cilj je istražiti postoji li razlika među ispitanim naseljima u strahu od viktimizacije i kohezije u zajednici, s obzirom da se radi o naseljima različitog stupnja urbanizacije.

S obzirom da je strah od viktimizacije kriminalom jedan od indikatora uspješnosti implementacije modela policije u zajednici (Borovec, 2013), dodatno se postavlja pitanje funkcionira li model policije u zajednici na području Slavonije i Baranje.

5.2. Hipoteze

S obzirom na prethodno definirane ciljeve istraživanja, kao i s obzirom na rezultate dosadašnjih istraživanja, formilirane su sljedeće glavne hipoteze:

H0 – Ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u strahu od viktimizacije.

H0 – Ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u koheziji zajednice.

5.3. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na slučajnom prigodnom uzorku od 2749 ispitanika s područja Republike Hrvatske. Za potrebe ovog rada izdvojen je uzorak od 695 ispitanika čije je anketiranje provedeno na sedam lokacija na području Slavonije i Baranje. Dakle, uzorak čine ispitanici s područja Brodsko-posavske, Požeško-slavonske, Virovitičko-podravske i Osječko-baranjske županije, odnosno stanovnici Slavonskog Kobaša, Garčina, Kutjeva, Pakraca, Virovitice, Slavonskog Borda i Osijeka. S obzirom da rad ima za cilj usporedbu straha od viktimizacije i kohezije zajednice s obzirom na stupanj urbanizacije, izabrana su

naselja i gradovi s različitim brojem stanovnika (od 1 230 koliko ima Slavonski Kobaš do 108 048 koliko ima Osijek), te različitim indeksom razvijenosti (od Garčina koji ima 95,979 do Osijeka koji ima 106,21). Podaci o broju stanovnika i indeksu razvijenosti preuzeti su s mrežnih stranica Ministarstva regionalnog razvoja i fondova europske unije².

² <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>

Tablica 1. Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti u jedinicama lokalne samouprave

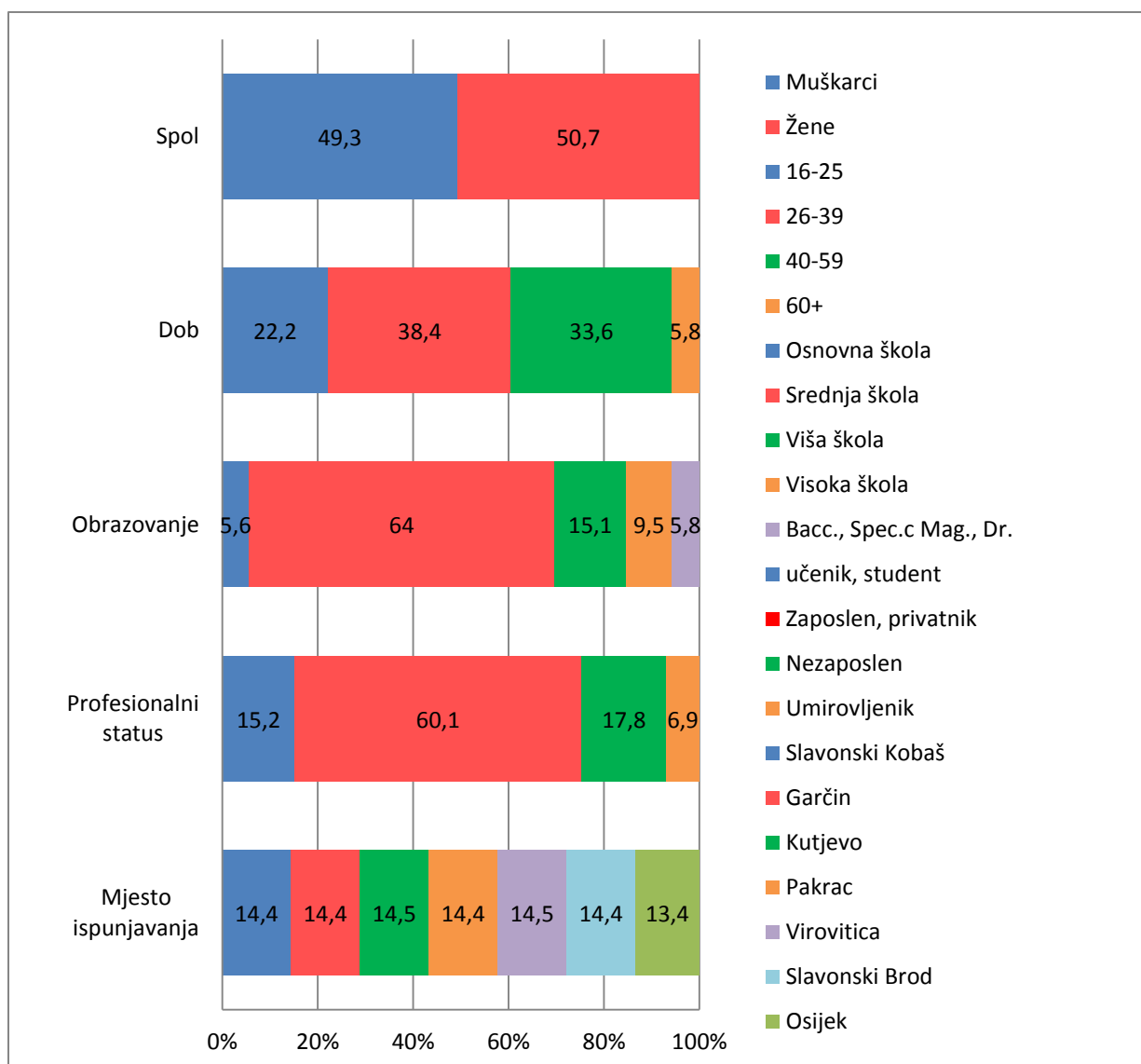
Jedinica lokalne samouprave (JLS)		Slavonski Kobaš	Garčin	Kutjevo	Pakrac	Virovitica	Slavonski Brod	Osijek
Broj		351.	384.	365.	305.	175.	179.	86.
Županija		Brodsko-posavska	Brodsko-posavska	Požeško-slavonska	Požeško-slavonska	Virovitičko-podavska	Brodsko-posavska	Osječko-baranjska
Razvojna skupina JLS		3	3	3	4	6	6	7
Indeks razvijenosti JLS		97,137	95,979	96,680	98,374	102,695	102,673	106,211
Vrijednosti osnovnih pokazatelja za JLS	Prosječni dohodak po stanovniku	20.877,58	19.728,59	19.869,57	27.198,11	27.885,64	26.482,04	33.322,88
	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku	995,09	908,06	999,82	1.550,87	2.011,39	1.671,55	2.493,59
	Prosječna stopa nezaposlenosti	0,1726	0,2024	0,1807	0,1936	0,1968	0,1652	0,1740
	Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	89,13	89,69	84,77	81,00	95,40	92,47	94,89
	Indeks starenja (2011.)	104,2	95,9	83,0	130,9	99,1	100,9	120,1
	Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65)(2011.)	0,0890	0,0694	0,0964	0,1408	0,1850	0,2111	0,2839
Vrijednosti standardiziranih pokazatelja za JLS	Prosječni dohodak po stanovniku	94,56	92,77	92,99	104,43	105,50	103,31	113,99
	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku	92,96	92,52	92,98	95,79	98,13	96,40	100,58
	Prosječna stopa nezaposlenosti	100,58	97,54	99,75	98,43	98,11	101,34	100,44
	Opće kretanje stanovništva (2016./2006.)	96,78	97,25	93,21	90,11	101,93	99,53	101,51
	Indeks starenja (2011.)	104,06	105,15	106,85	100,54	104,73	104,49	101,96
	Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65)(2011.)	94,79	91,97	95,87	102,27	108,64	112,42	122,91

U tablici 1. prikazani su podaci indeksa razvijenosti za sedam naselja koja su područje ovog rada. Redak „Broj“ označava poredak u stupnju razvijenosti od ukupno 556 jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj. Sukladno tome naselja su smještena u sedam razvojnih kategorija prema indeksu razvijenosti gdje prva skupina označava najslabije razvijena naselja, a sedma skupina najrazvijenija naselja. Skupine jedan, dva, tri i četiri čine potpomognuta područja, što znači da se za ta područja smatra da je za njihov razvoj potrebna pomoć države. Iz podataka prikazanih u Tablici 1. vidimo da većina naselja spada u kategoriju potpomognutih područja; prije svega to su Garčin, Kutjevo, Slavonski Kobaš i Pakrac. Virovitica i Slavonski Brod ne spadaju u potpomognuta područja, no nalaze se tek na 175. i 179. mjesto po indeksu razvijenosti u Republici Hrvatskoj. Također je zabrinjavajući podatak da najrazvijenije naselje Slavonije i Baranje, Osijek, zauzima tek 86. mjesto po indeksu razvijenosti.

Prosječan dohodak po stanovniku uvelike se razlikuje u manjim i većim naseljima koja su predmet istraživanja u ovom radu. Prosječan dohodak u Slavonskom Kobašu, Garčinu i Kutjevu iznosi oko 20 000 kuna neto godišnje, dok taj iznos u Osijeku raste do 33 322 kuna. Stopa nezaposlenosti ne pokazuje toliko razliku; podaci se kreću između 16.5% i 20.2%. Najmanju stopu nezaposlenosti ima Slavonski Brod, dok najveću stopu bilježi Garčin.

Područje Slavonije i Baranje uzeto je iz razloga što spada u potpomognuta područja Republike Hrvatske te se u zadnje vrijeme u tim područjima ističe veliki problem iseljavanja stanovništva, posebno mladih. Zato je to područje iznimno zanimljivo kada proučavamo koheziju zajednice i strah od viktimizacije. Također ovaj rad predstavlja evaluaciju policije u zajednici.

U uzorku ispitanika nalazi se 341 muškaraca te 350 žena, dok 4 ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje. Prosječna dob ispitanika iznosi 36,69 godina. Najmlađi ispitanik ima 16, dok najstariji ima 82 godine. Najveći broj ispitanika završio je srednju školu (64%), 15% ispitanika završilo je neku višu školu, a 9,5% istaknulo je da ima završenu visoku školu. U skupinu koja ima završen preddiplomski, diplomski, magistarski ili doktorski studij spada 5,8% ispitanika, dok završenu osnovnu školu ima 5,6% ispitanika. Posljednja deskriptivna varijabla odnosi se na profesionalni status. Najveći broj ispitanika spada u skupinu zaposlenih ili privatnika (60,1%). 17,8% ispitanika je nezaposleno, 15,2% su učenici i studenti, dok umirovljenici čine 6,9% ispitanika.

Grafikon 1. Demografski podaci

5.4. Anketni upitnik

U istraživanju je korišten upitnik za evaluaciju modela policije u zajednici pod nazivom „*The Community Policing Evaluation Survey*“ čiji autor je Adam J. McKee (2001). Tvrdnje u upitniku prevedene su na hrvatski jezik te su prilagođene hrvatskom kulturnom okruženju. Upitnik sadrži četiri skupine pitanja o međusobno povezanim pojmovima: (a) kvaliteta kontakta između policije i lokalnog stanovništva, (b) percepcija razine kriminala i nereda, (c) strah od viktimizacije, (d) stupanj kohezije zajednice. Posljednji set pitanja odnosi se na demografske karakteristike ispitanika (dob, spol, obrazovanje i profesionalni status). Također, za potrebe ovog rada važan je i podatak na kojem je području anketa provedena. Ispitanici su ocjenjivali svoje zadovoljstvo policije u zajednici pomoću Likertove ljestvice vrijednosti od 1

do 5 pri čemu u trećem setu pitanja (strah od viktimizacije) viša vrijednost znači da se ispitanici ne boje viktimizacije u njihovoj zajednici, dok u četvrtom setu pitanja (kohezija zajednice) viša vrijednost označava veći stupanj kohezije u zajednici. Prvi i drugi set pitanja (kvaliteta kontakta između policije i lokalnog stanovništva te percepcija razine kriminala i nereda) nisu korišteni kod pisanja ovog rada.

5.5. Metode prikupljanja podataka

Evaluacija je provedena među stanovništvom različitih dijelova Republike Hrvatske u proljeće 2017. godine. U istraživanju je sudjelovalo 2749 osoba starijih od 16 godina. U istraživanju je korištena anketa kao najčešće korištena metoda za ispitivanje javnog mijenja. Provedena je metodom „*face to face*“ na 27 lokacija diljem Republike Hrvatske. Anketiranje su provodili studenti policijske akademije koji su prethodno pripremljeni za provedbu ovog istraživanja te su prošli određeni trening o etici znanstvenih istraživanja. Anketiranja su provedena na javnim mjestima gdje su ljudi nešto čekali (npr. banka, škole, kina) ili odmarali (npr. kafići), kako ne bi bili ometani sudjelovanjem u istraživanju. Građanima su prišli anketari i zamolili ih za 10 minuta njihovog vremena za evaluaciju policije u zajednici. Sve navedene karakteristike navode da je to prigodni slučajni uzorak.

Ispitanici su bili zamoljeni da iskažu svoje mišljenje o zadovoljstvu policije u zajednici. Napomenuto je kako su svi odgovori anonimni te da ispitanik osobno ne ostavlja nikakve podatke kako bi se onemogućila njegova identifikacija. Nadalje, ispitanicima je rečeno da nema nikakvih rizika povezanih sa sudjelovanjem u ovom istraživanju te da njihovo sudjelovanje može pridonijeti razumijevanju modela rada policije u zajednici što bi moglo rezultirati kvalitetnijom suradnjom policije i lokalnog stanovništva. Sudjelovanje u istraživanju je bilo dobrovoljno i ispitanici su mogli odabrati da ne odgovore na određena pitanja te su imali mogućnost odustati od ispunjavanja upitnika u bilo kojem trenutku bez ikakvih negativnih posljedica.

Upitnik se nalazi u Prilogu 1. ovog rada.

5.6. Metode obrade podataka

Dobiveni podaci analizirani su u programskom paketu IBM SPSS Statistics 23. Izračunati su osnovni statistički parametri, a nakon toga su utvrđeni pokazatelji pouzdanosti upitnika. Razlike u percepciji kvalitete rada policije u zajednici izračunate su univarijantnom analizom varijanci (ANOVA) i post hoc testom Dunnett's T3. Dunnett's T3 test služi kako bismo otkrili između kojih grupa ispitanika postoje statistički značajne razlike. Test je korišten jer daje dobre rezultate kada u modelu ima tri ili više uzoraka (u ovom slučaju ih je sedam: Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod, Osijek.)

5.7. Ograničenja istraživanja

Pri interpretaciji dobivenih rezultata i izvođenju zaključaka temeljem tih rezultata, treba voditi računa o činjenici da je istraživanje provedeno na slučajnom prigodnom uzorku. Dakle, uzorak ispitanika ne odražava nužno sve socio-demografske karakteristike stanovništva u sedam promatranih naselja.

6. REZULTATI

6.1. Pouzdanost upitnika

Cronbach alfa na cijelom upitniku iznosi 0,863, što znači da je upitnik pouzdan. Cronbach alfa za varijable koje se odnose na koncept straha od viktimizacije iznosi 0,870, dok Cronbach alfa za varijable koje mjere koncept kohezije zajednice iznosi 0,881. Naime, pouzdanost upitnika odnosi se na njegovu kvalitetu da u ponovljenim mjerenjima jednakih karakteristika daje iste rezultate za iste osobe (Šifer i Bren prema: Lobnikar i sur.,2013).

6.2. Deskriptivna analiza

Rezultati deskriptivne analize u radu prikazani su putem tablica sa srednjim vrijednostima za svaki set pitanja, dok su varijable prikazane u obliku stupčastih grafikona.

6.2.1. Strah od viktimizacije

Strah od viktimizacije slabi koheziju zajednice što olabavljuje i poništava neformalne mehanizme društvene kontrole (Lobnikar i sur., 2013).

Tablica 2. Srednje vrijednosti skale „Strah od Viktimizacije“

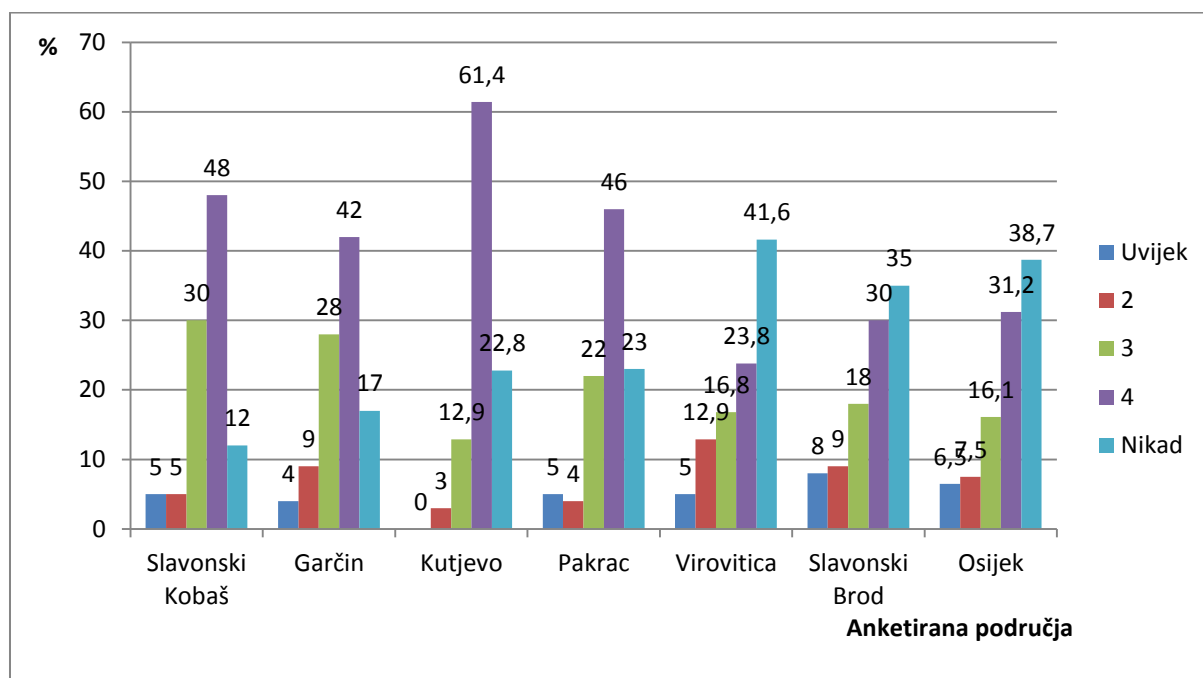
STRAH OD VIKTIMIZACIJE					
	Koliko često brinete da će Vas netko pokušati opljačkati ili ukrasti Vam nešto dok ste vani u naselju u kojem stanujete?	Koliko često brinete da će Vam netko pokušati provaliti u kuću dok je netko kod kuće?	Koliko često brinete oko toga da će Vas netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanujete?	Koliko često brinete da će Vam netko pokušati ukrasti ili oštetiti auto u naselju u kojem stanujete?	Koliko često brinete da će Vam netko provaliti u Vaš dom dok nikoga nema kod kuće?
Slavonski Kobaš	3,57	3,63	3,62	3,42	3,62
Garčin	3,59	4,01	3,99	3,41	3,28
Kutjevo	4,04	3,79	3,94	3,68	3,51
Pakrac	3,78	3,83	4,10	3,88	3,47
Virovitica	3,84	4,02	4,21	3,84	3,46
Slavonski Brod	3,75	3,82	4,04	3,70	3,24
Osijek	3,88	4,01	4,02	3,92	3,67

U ovom setu varijabli veća ocjena označava manju brigu ispitanika na svih pet varijabli.

U Tablici 2. prikazane su srednje vrijednosti odgovora na pitanja u konceptu straha od viktimizacije. Srednje vrijednosti se kreću u intervalu između 3,24 i 4,21. S obzirom na prikazane podatke možemo zaključiti da ispitanici svih sedam područja uglavnom rijetko brinu da će im se ugroziti sigurnost u mjestu u kojem stanuju. Od svih pet varijabli u svim ispitanim područjima, (osim u Slavonskom Kobašu) pokazana je najveća zabrinutost kada su upitani brinu li da će im netko provaliti u dom dok nikoga nema kod kuće. Najmanja zabrinutost pokazala se u pitanju brinu li ispitanici da će ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju.

Kada promatramo srednje vrijednosti prema mjestu iz kojeg su ispitanici, možemo vidjeti kako su ispitanici u Slavonskom Kobašu na gotovo sve tvrdnje dali najlošiju ocjenu, odnosno

najviše brinu za navedene situacije. Ne možemo istaknuti niti jedno područje koje prednjači s najvišim ocjenama, već je za svaku situaciju neko drugo područje u kojem je izražena najmanja briga. Detaljnije o konkretnim srednjim vrijednostima po anketiranim područjima s obzirom na svaku varijablu, biti će prikazano u sljedećih nekoliko grafova.

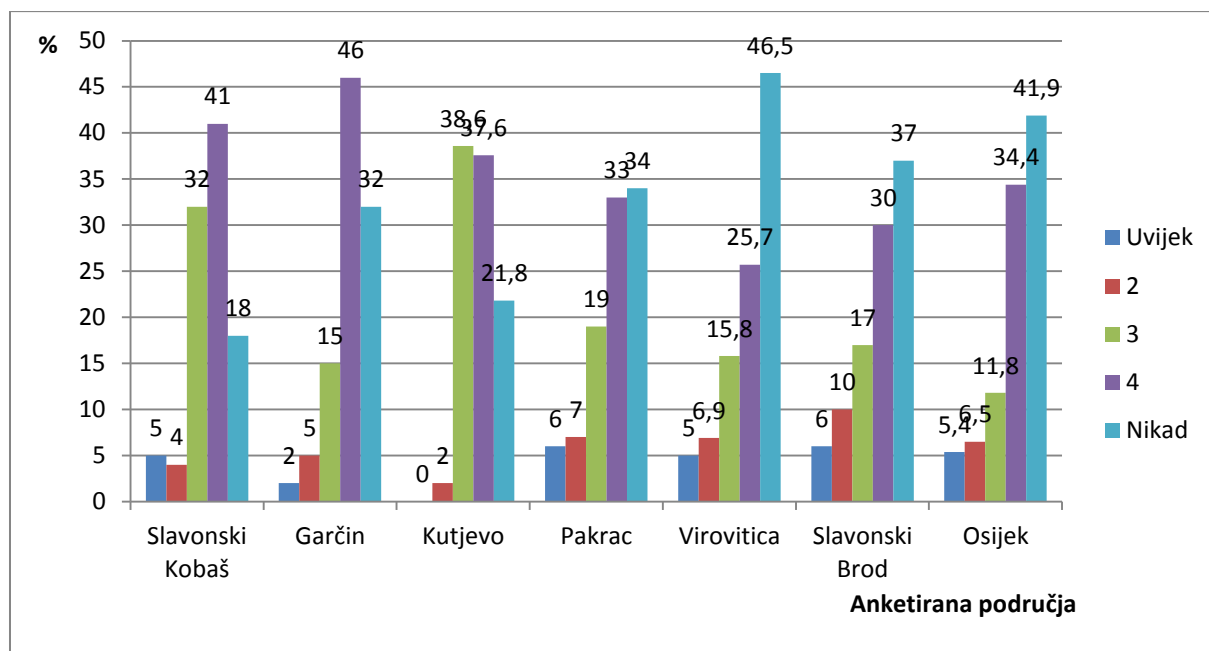

Grafikon 2. Koliko često brinete da će Vas netko pokušati opljačkati ili ukrasti Vam nešto dok ste vani u naselju u kojem stanujete?

Prema podacima iz Grafikona 2. vidimo da vrlo mali postotak ispitanika u svim anketiranim područjima uvijek brine da će ih netko pokušati opljačkati ili im ukrasti nešto dok su vani u naselju gdje stanuju (do 8%). Nasuprot tome, puno veći broj ispitanika nikada ne brine za navedenu situaciju. Mogli bismo zaključiti da postotak onih koji nikada ne brinu raste s obzirom na porast broja stanovnika mjesta. Grafički prikaz za sva mjesta uglavnom izgleda slično. Možemo istaknuti Kutjevo, gdje niti jedan ispitanik nije odgovorio da uvijek brine da će ga netko opljačkati ili mu nešto ukrasti, dok je veliki broj ispitanika (61,4%) odgovorio ocjenom 4, što znači da se gotovo dvije trećine naših ispitanika rijetko brine da će ih netko opljačkati ili im nešto ukrasti. Moguće je još istaknuti Viroviticu, Slavonski Brod i Osijek koji imaju najviši postotak odgovora „nikad“ od svih promatranih mjesta u ovoj analizi.

U svim anketiranim područjima većina ispitanika (59% u Garčinu – 84% u Kutjevu) izražava malu ili nikakvu zabrinutost. Kada tome dodamo podatke iz Tablice 2. vidimo da je srednja

vrijednost podjednaka. S najvećom srednjom vrijednosti ističe se Kutjevo (4,04), a s najmanjom su Slavonski Kobaš (3,57) i Garčin (3,59).

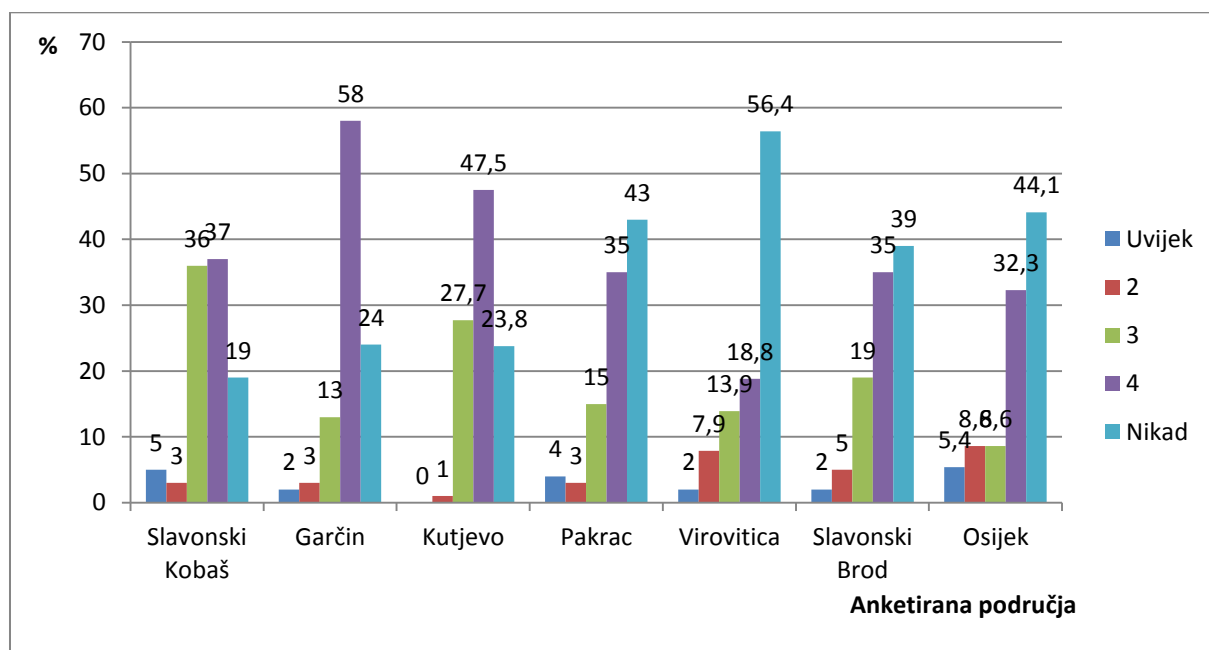

Grafikon 3. Koliko često brinete da će Vam netko pokušati provaliti u kuću dok je netko kod kuće?

Iz Grafikona 3. je vidljivo da kao i u prvoj situaciji, također i ovdje vrlo mali postotak ispitanika (do 6%) izražava da se uvijek brinu da će im netko provaliti u kuću dok je netko kod kuće. Mali postotak ispitanika odgovara s odgovorom 2, što nas dovodi do zaključka da uvijek ili često brine za navedenu situaciju mali postotak ispitanika (do 15%). Nasuprot tome, više od 60% ispitanika izražava malu brigu, odnosno odgovara s ocjenom 4 ili 5. Ovdje treba istaknuti Kutjevo u kojem nitko od ispitanika nije izrazio da uvijek brine za navedenu situaciju, dok razmjerno najviši postotak ljudi s obzirom na ostale odgovore i druga područja odgovara srednjom vrijednosti (38,6%). Po broju stanovnika četiri najveća područja u ovom radu (Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod i Osijek) imaju gotovo identičan izgled grafa. Njihov graf izgleda tako da svaka ocjena više ima veći postotak ispitanika koji su se za njega odlučili, odnosno odgovor 1 ili „uvijek“ odgovorio je najmanji broj ispitanika, dok je odgovor 5 ili „nikad“ odgovorio najveći broj ispitanika.

Vraćajući se na Tablicu 2. i podatke o srednjim vrijednostima, možemo zaključiti da većina ispitanika u svim područjima razmišlja na sličan način kada ih se upita brinu li da će im netko provaliti u kuću dok je netko u kući. U većini anketiranih područja srednja vrijednost iznosi između 3,79 i 4,02, što je jako visoka ocjena. Među tih šest anketiranih područja nema

znatnije razlike. Jedino područje koje iskače iz ovog okvira je Slavonski Kobaš gdje srednja vrijednost iznosi 3,63. Što znači da ispitanici u Slavonskom Kobašu, s obzirom na ispitanice s ostalih područja, više brinu da će im netko provaliti u kuću dok je netko u kući.

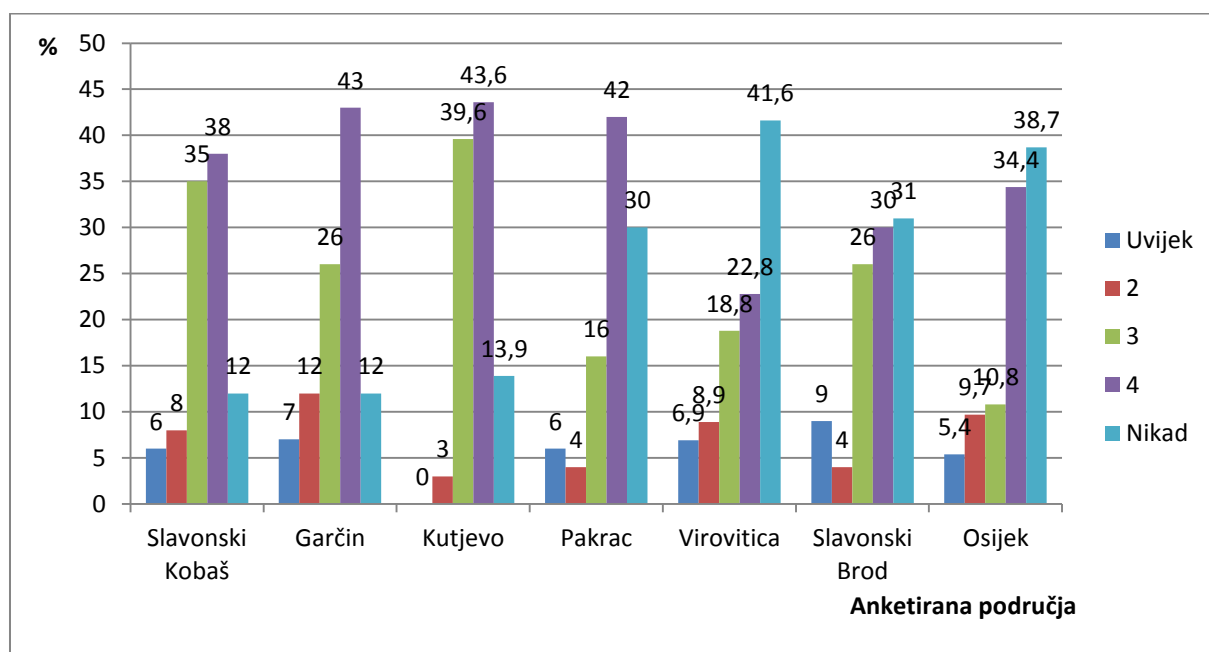

Grafikon 4. Koliko često brinete oko toga da će Vas netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanujete?

Grafikon 4. nam pokazuje koliko često ispitanici brinu da će ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju. U svim varijablama koncepta straha od kriminala kod naših ispitanika izražena je vrlo niska zabrinutost, a zabrinutost da će biti napadnuti ili pretučeni stanuju je najniža i nigdje ne prelazi 5,4% onih koji uvijek brinu da će ih netko napasti ili ih pretući u naselju u kojem stanuju. Ispitanici u Osijeku odgovore 1 i 2 zaokružuju u 14% slučajeva, dok u ostalim područjima taj postotak ne prelazi 10%. Nasuprot tome za gornji dio skale (4 i 5) odlučuje se preko polovine ispitanika, odnosno u šest gradova je to preko 70%, dok u Slavonskom Kobašu nešto manje, točnije 56%. Tako Slavonski Kobaš ima, s obzirom na ostala područja, i najviše srednjih odgovora, a najmanje odgovora 5, odnosno onih koji nikad ne brinu o tome hoće li ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju. Kutjevo je i ovdje specifično jer samo 1% ispitanika izražava da su uvijek ili često zabrinuti. Virovitica se ističe po visokom postotku odgovora koji se odnose na to da ispitanici nikad ne brinu za navedenu situaciju, a taj postotak iznosi 56,4%. Kao i kod prethodne varijable, tako i ovdje, po broju stanovnika četiri najveća područja u ovom radu (Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod i

Osijek) imaju gotovo identičan izgled grafa s većim postocima viših odgovora, odnosno manje zabrinutosti.

Kada gledamo srednje vrijednosti iz Tablice 2. vidljivo je da se većina područja nalazi u intervalima između 3,94 i 4,10. Iz tog okvira izdvaja se Virovitica sa 4,21 što je ujedno i najviša srednja vrijednost nekog područja po bilo kojoj od varijabli. Kao i u proteklom varijablama, tako i ovdje Slavonski Kobaš ima nižu srednju vrijednost od ostalih područja, a ona iznosi 3,62. To predstavlja veliku razliku od Virovitice koja ima najvišu srednju vrijednost (4,21), ali i Kutjeva (3,94) koji je sljedeći s najmanjom srednjom vrijednosti. Prema tome, možemo zaključiti da se ispitanici iz Slavanskog Kobaša osjećaju značajno nesigurnije po ovom pitanju od ostalih ispitanika Slavonije i Baranje.

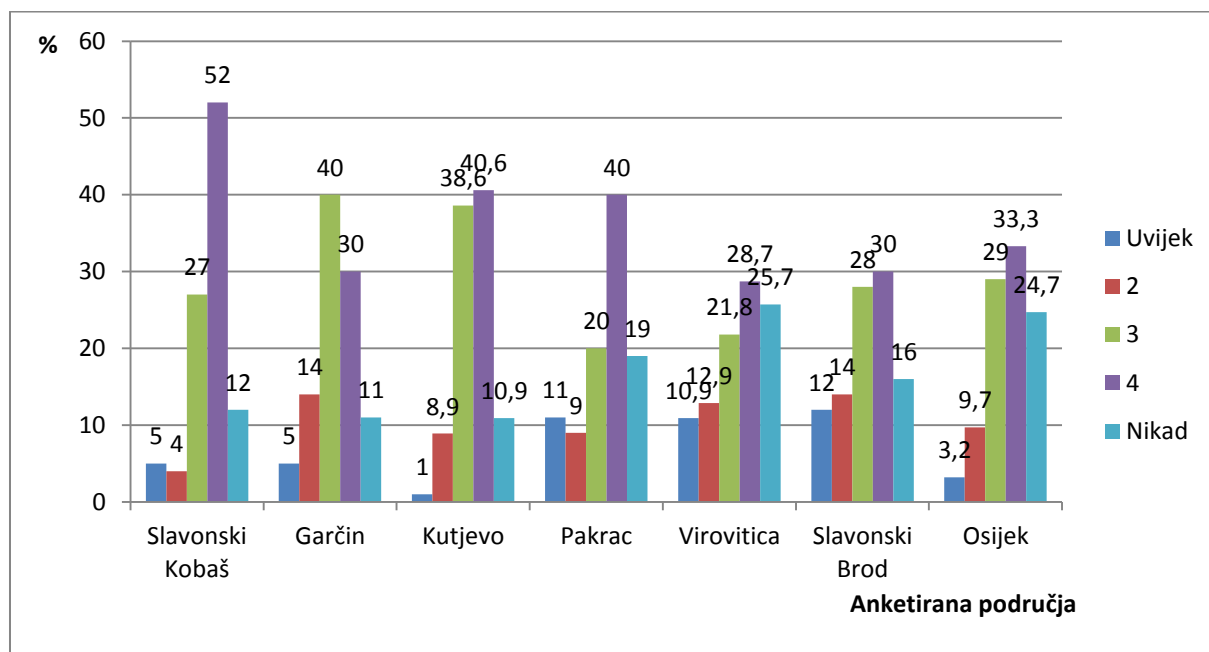

Grafikon 5. Koliko često brinete da će Vam netko pokušati ukrasti ili oštetiti auto u naselju u kojem stanujete?

Iz Grafikona 5. možemo vidjeti da na varijabli kojom se opisuje razina brige ispitanika da će im netko pokušati ukrasti ili oštetiti auto u naselju u kojem stanuju, prednjače odgovori 3 i 4 te u tri najveća mjesta (Virovitica, Slavonski Brod i Osijek) i ocjena 5. Kada promatramo koncept straha od viktimizacije, od pet promatranih varijabli velika je zabrinutost izražena za ovu varijablu. U tri najmanja naselja (Slavonski Kobaš, Garčin i Kutjevo) onih koji se nikada ne brinu za spomenutu situaciju je manje od 14%, dok u četiri ostala naselja taj postotak ide preko 30%. Što nas dovodi do zaključka da u Pakracu, Virovitici, Slavanskom Brodu i Osijeku dvostruko više ispitanika, s obzirom na Slavonski Kobaš, Garčin i Kutjevo, nikada ne

brine da će im netko oštetiti ili ukrasti auto u njihovom naselju. Kutjevo se i ovdje ističe kao naselje s najmanje ispitanika koji uvijek ili često brinu za navedenu situaciju (3%). Osijek i Pakrac su naselja u kojima ispitanici nikada ili rijetko (više od 70%) brinu da će im netko oštetiti ili ukrasti auto u naselju u kojem stanuju.

Dodamo li ovim podacima podatke iz Tablice 2. vidimo kako je zabrinutost, iako nije velika, veća nego kod ostalih dosad promatranih varijabli. Ovdje se ističu dva naselja s najmanjom srednjom vrijednosti, a to su Slavonski Kobaš (3,42) i Garčin (3,41). Ostala naselja nalaze se u intervalu od 3,68 do 3,92. Taj interval možemo podijeliti na dva dijela i reći da se na donjoj granici nalaze Kutjevo (3,68) i Slavonski Brod (3,70), dok se na gornjoj granice nalaze Virovitica (3,84), Pakrac (3,88) i Osijek (3,90).

Grafikon 6. Koliko često brinete da će Vam netko provaliti u vaš dom dok nikoga nema kod kuće?

Posljednja varijabla u konceptu straha od viktimizacije je zabrinutost ispitanika da će im netko provaliti u dom dok nikoga nema kod kuće. Gledajući cijeli koncept, odnosno svih 5 varijabli, ovdje su ispitanici izrazili najveću zabrinutost koju možemo iščitati iz Grafikona 6., ali i iz Tablice 1. Ovdje grafički prikaz izgleda malo drugačije nego u prethodnim slučajevima gdje smo imali dominantnu izraženost stupaca s odgovorima 4 ili 5. Ovdje su u većini slučajeva ti stupci podjednaki. Kod svih je naselja vidljivo da su stupci koji označavaju ispitanike koji nikada ne brinu da će im netko provaliti u kuću dok nema nikoga, niži nego u

prethodnim slučajevima i nigdje ne prelaze 26%. Slavonski Kobaš je naselje u kojem su ispitanici najviše odgovarali sa 4 i to u 52% slučajeva.

Podaci iz Tablice 2. u ovom su nam slučaju jako zanimljivi. Prije svega iz srednjih vrijednosti možemo iščitati da je zabrinutosti da će ispitanicima netko provaliti u dom dok nikog nema kod kuće, ona koja se najčešće javlja kod naših ispitanika. Vidimo da su srednje vrijednosti u svim naseljima (osim u Slavonskom Kobašu) na ovoj varijabli najniže od svih varijabli. To nam pokazuje da ispitanici šest ispitanih područja izražavaju najviši stupanj zabrinutosti za to hoće li im netko provaliti u dom dok nikoga nema kod kuće. Slavonski Kobaš se ovdje razlikuje po tome što je to jedino naselje u kojem je srednja vrijednost ovdje veća nego u ostalim varijablama. Isto tako Slavonski Kobaš, uz Osijek, ima najveću vrijednost od svih naselja. (Slavonski Kobaš 3,62, a Osijek 3,67). Ostala naselja možemo rasporediti u interval od 3,24 do 3,51 te kao u prošloj varijabli taj interval možemo podijeliti na dio pri donjoj i dio pri gornjoj granici. Na donjoj granici nalaze se Slavonski Brod (3,24) i Garčin (3,28), a na gornjoj granici su Virovitica (3,46), Pakrac (3,47) i Kutjevo (3,51).

6.2.2. Kohezija zajednice

Tablica 3. Srednje vrijednosti skale „Kohezija zajednice“

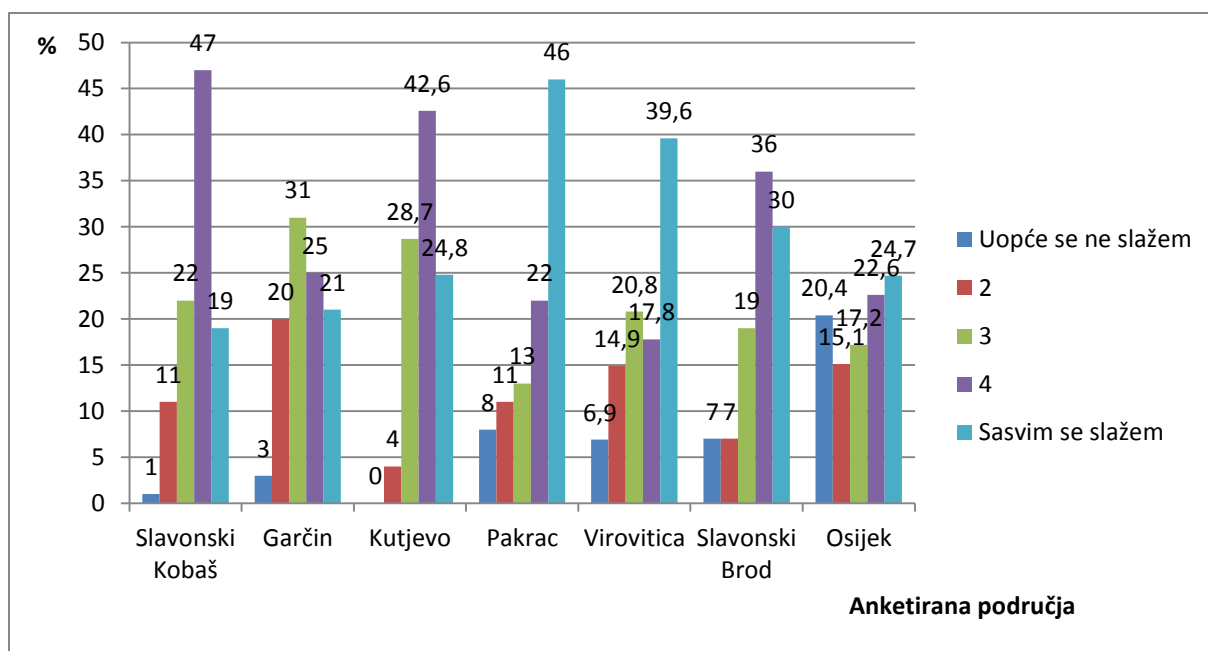
KOHEZIJA ZAJEDNICE					
	U slučaju da se razbolim, mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova, itd.	Kada nisam kod kuće, mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće.	Kada bi mi hitno trebalo 200 kuna, moji susjedi bi mi posudili taj novac.	Stanovnici naselja u kojem stanujem se prema potrebi okupe i rješavaju zajedničke probleme.	U naselju u kojem stanujem dovoljno dobro poznajem više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć.
Slavonski Kobaš	3,72	3,76	3,58	2,91	3,86
Garčin	3,41	3,54	3,33	2,72	3,59
Kutjevo	3,88	3,66	3,51	3,54	3,68
Pakrac	3,87	3,90	3,78	2,79	3,78
Virovitica	3,68	3,77	3,52	2,86	3,71
Slavonski Brod	3,76	3,78	3,63	2,77	3,72
Osijek	3,16	3,46	3,00	2,52	3,53

U ovom setu varijabli veća ocjena označava veće slaganje ispitanika na svih pet varijabli.

U Tablici 3. prikazane su srednje vrijednosti odgovora na pitanja u konceptu kohezije zajednice. Vrijednosti Likertove ljestvice ovdje označavaju stupanj slaganja s navedenom tvrdnjom. Najmanja vrijednost, vrijednost 1, označava da se ispitanik/ca uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom, dok najveća vrijednost, vrijednost 5, označava da se ispitanik/ca sasvim slaže s navedenom tvrdnjom.

Gledajući cijeli koncept zajedno možemo ustvrditi da se u svim sredinama ispitanici u većem postotku slažu s navedenim tvrdnjama nego što se ne slažu, iako nam srednja vrijednost ne odaje jako veliki stupanj slaganja. Srednje vrijednosti se kreću od 2,52 do 3,90. Najmanji stupanj slaganja je s tvrdnjom da se ispitanici sa svojim mještanima po potrebi okupljaju i rješavaju zajedničke probleme, gdje srednje vrijednosti gotovo nigdje ne prelaze 3. Ne možemo istaknuti niti jednu tvrdnju za koju bismo mogli reći da prevladava s najvećim stupnjem slaganja.

Gledajući Tablicu 3., s obzirom na anketirana područja, Osijek se ističe s najmanjim stupnjem slaganja prema svim navedenim tvrdnjama. Iako ne možemo istaknuti niti jedno područje koje prevladava s najvišom srednjom vrijednosti po svim tvrdnjama, Pakrac prevladava s nekoliko tvrdnji u kojima ima najveći stupanj slaganja, a u ostalim tvrdnjama je srednja vrijednost ili najveća ili jedna od većih. Detaljnije o konkretnim srednjim vrijednostima po anketiranim područjima s obzirom na svaku varijablu, biti će prikazano u sljedećih nekoliko grafova.

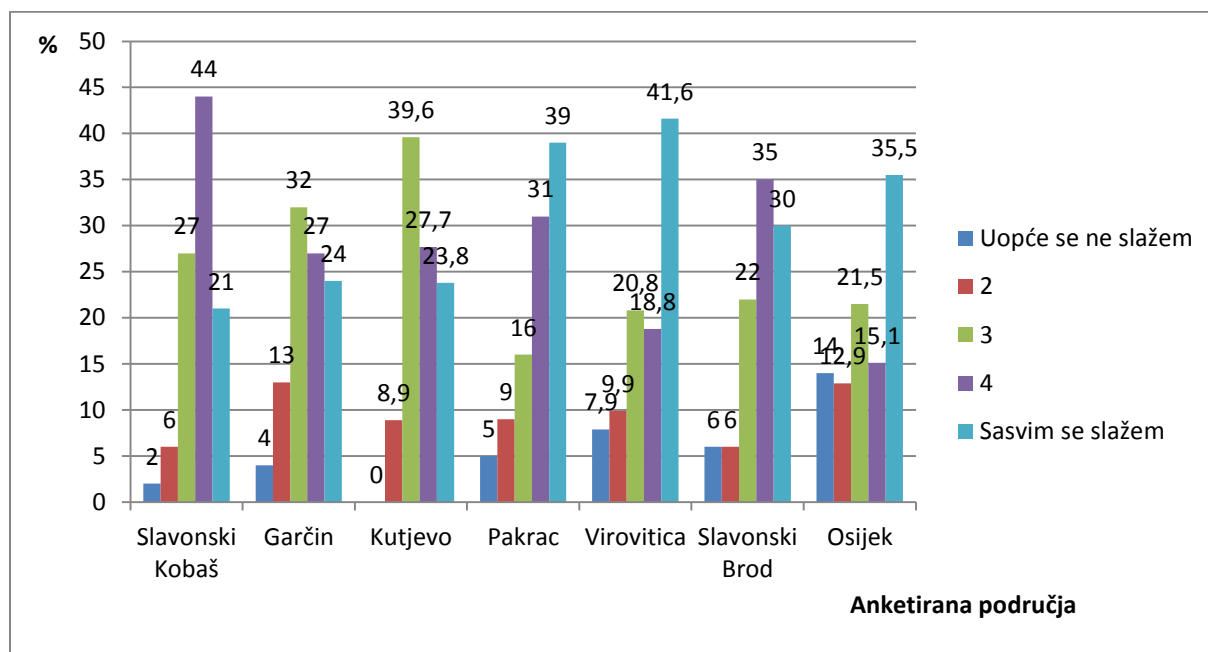

Grafikon 7. U slučaju da se razbolim, mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova, itd.

Grafikon 7. nam pokazuje stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjom da u slučaju da se razbole mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova i slično. Stupci odgovora u pojedinim sredinama podosta se razlikuju jedni od drugih, tako da je nemoguće predstaviti jedan oblik stupaca koji bi se mogao odnositi na sve sredine. U Slavonskom Kobašu prednjači odgovor 4 gdje se gotovo polovina ispitanika uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. Takva slična situacija je i u Kutjevu. U Pakracu i Virovitici najviše se ispitanika (39,6% do 46%) sasvim slaže i može računati na pomoć susjeda. Garčin, Slavonski Brod i Osijek nemaju odgovor za koji bi se moglo reći da dominira grafom, gotovo svi (Garčin i Slavonski Brod) ili čak svi (Osijek) stupci odgovora zauzimaju jednaki postotak kod ispitanika. U tri naselja s najmanje stanovnika (Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo) uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom manje od 3% ispitanika. Pakrac je naselje u kojem se 46% ispitanika sasvim slaže s navedenom tvrdnjom. Iako su u Osijeku svi odgovori podjednaki, valja istaknuti 20,4% ispitanika koji se uopće ne slažu s tvrdnjom da u slučaju da se razbole mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica ili lijekova.

Gledajući tablicu 3. možemo zaključiti kako su srednje vrijednosti u ovom konceptu niže od ostalih srednjih vrijednosti u konceptu straha od viktimizacije. Pet od sedam naselja ima približno jednaku srednju vrijednost; Virovitica (3,68), Slavonski Kobaš (3,72), Slavonski Brod (3,76), Pakrac (3,87) i Kutjevo (3,88). Kutjevo se ističe s najvišom srednjom vrijednosti,

što smo mogli zaključiti i iz Grafikona 6. S obzirom da je svega 4% ispitanika odgovorilo odgovorom 1 i 2, Garčin (3,41) i Osijek (3,16) imaju srednju vrijednost nižu od prosjeka ostalih gradova. Osijek svojom niskom srednjom vrijednosti prednjači u ovoj varijabli, koja je 0,72 niža od Kutjeva koji ima najvišu, što govori da u Osijeku ispitanici mogu najmanje računati na pomoć susjeda kod nabave namirnica, lijekova i ostalog.

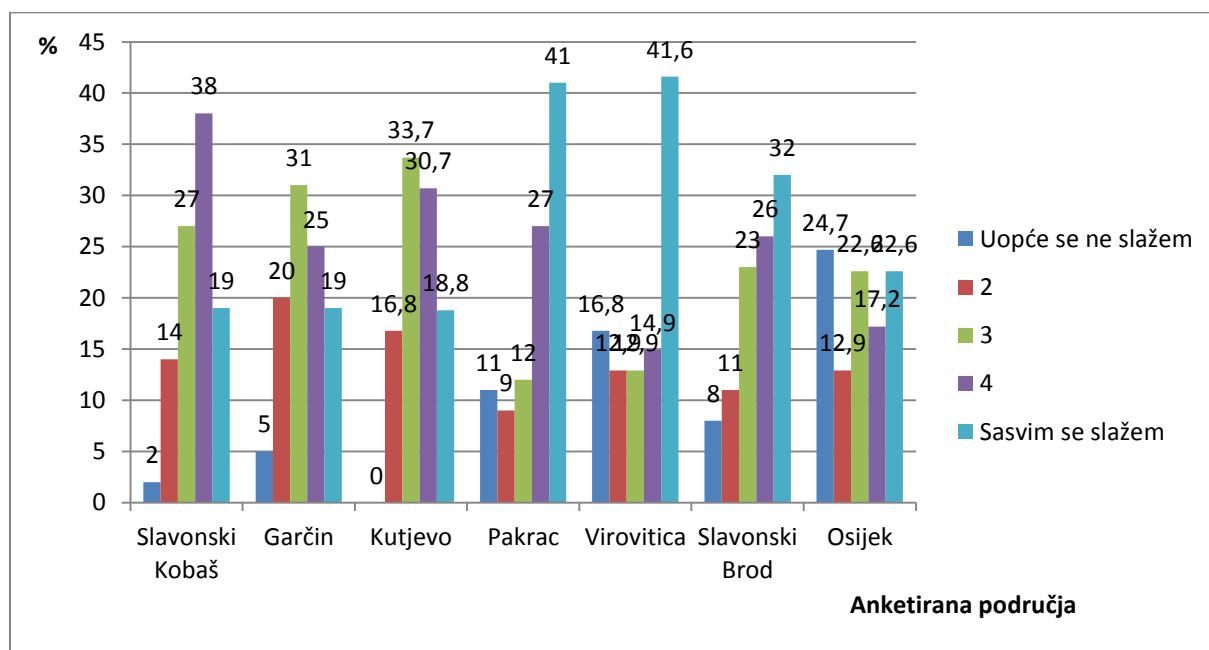

Grafikon 8. Kada nisam kod kuće, mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće.

Grafikon 8. nam pokazuje koliko se ispitanici slažu s tvrdnjom da kada nisu kod kuće mogu računati na susjeda oko čuvanja kuće. U Slavonskom Kobašu najviše je ispitanika dalo odgovor 4, čak 44%, Pakrac, Virovitica i Osijek imaju najviše odgovora 5, odnosno ispitanika koji se sasvim slažu s navedenom tvrdnjom, dok u Garčinu i Kutjevu najviše se ispitanika odlučilo za srednji odgovor, odgovor 3. Isključimo li Osijek, u preostalim naseljima malo je ispitanika (do 8%) koji se uopće ne slažu, odnosno uopće ne mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće. Osijek je specifičan i po tome što su se ispitanici za sve odgovore (osim za odgovor 5) odlučili u sličnom postotku.

Dodajući ovome podatke iz tablice 3. vidimo da sva naselja imaju sličnu srednju vrijednost, između 3,46 koliko ima Osijek i 3,90 koliko ima Pakrac. Najviše promatranih naselja nalazi se u intervalu od 3,66 do 3,78; Kutjevo (3,66), Slavonski Kobaš (3,76), Virovitica (3,77) i Slavonski Brod (3,78). Nešto nižu srednju vrijednost ima Garčin (3,54), dok su i kod ove varijable ispitanici iz Osijeka dali prosječno najniže ocjene (3,46). Ispitanici iz Pakraca

najviše se slažu s tvrdnjom da kada nisu kod kuće mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće. Srednja vrijednost tako iznosi 3,90. Najviša srednja vrijednost po ovoj varijabli ne čudi jer je 70% ispitanika odgovorilo s ocjenom 4 ili 5.

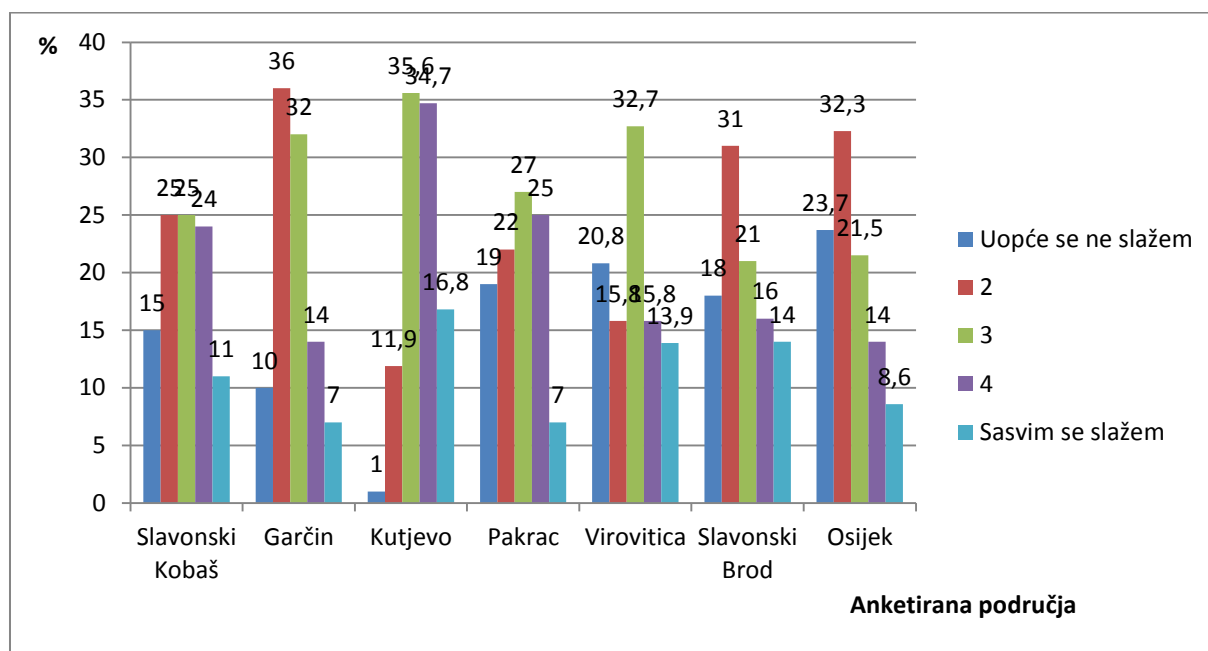

Grafikon 9. Kada bi mi hitno trebalo 200 kuna, moji susjedi bi mi posudili taj novac.

Podaci u Grafikonu 9. nam pokazuju stupanj slaganja ispitanika s tvrdnjom da kada bi im hitno trebalo 200 kuna, da bi ih od susjeda mogli posuditi. Promatramo li najviše stupce u grafikonu, vidimo da u Pakracu i Virovitici prevladava odgovor 5 s 41%. Kod Pakraca je također vidljiv i visok postotak odgovora 4 (27%) što predstavlja više od dvije trećine ispitanika koji su odgovorili 4 ili 5, odnosno da se gotovo ili sasvim slažu s navedenom tvrdnjom. Slavonski Kobaš (2%), Garčin (5%) i Kutjevo (0%) ističu se s najmanjim postocima odgovora 1, odnosno najmanje ispitanika koji se uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom. U Pakracu (11%), Virovitici (16,8%) i Slavonskom Brodu (24,7%) tih je odgovora na srednjoj razini, dok je u Osijeku vrlo visok postotak (24,7%) ispitanika koji se uopće ne slažu s tvrdnjom da će im susjedi posuditi 200 kuna ukoliko će im hitno trebati. Taj odgovor u Osijeku dao je najveći postotak ispitanika.

Gledamo li srednje vrijednosti iz Tablice 3. vidimo kako najviše promatranih naselja ima srednju vrijednost između 3,51 i 3,63. U tom su rasponu Kutjevo (3,51), Virovitica (3,52), Slavonski Kobaš (3,58) i Slavonski Brod (3,63). S neznatno većom srednjom vrijednosti ističe se Pakrac sa srednjom vrijednosti koja iznosi 3,78, dok je u Garčinu ona nešto niža od

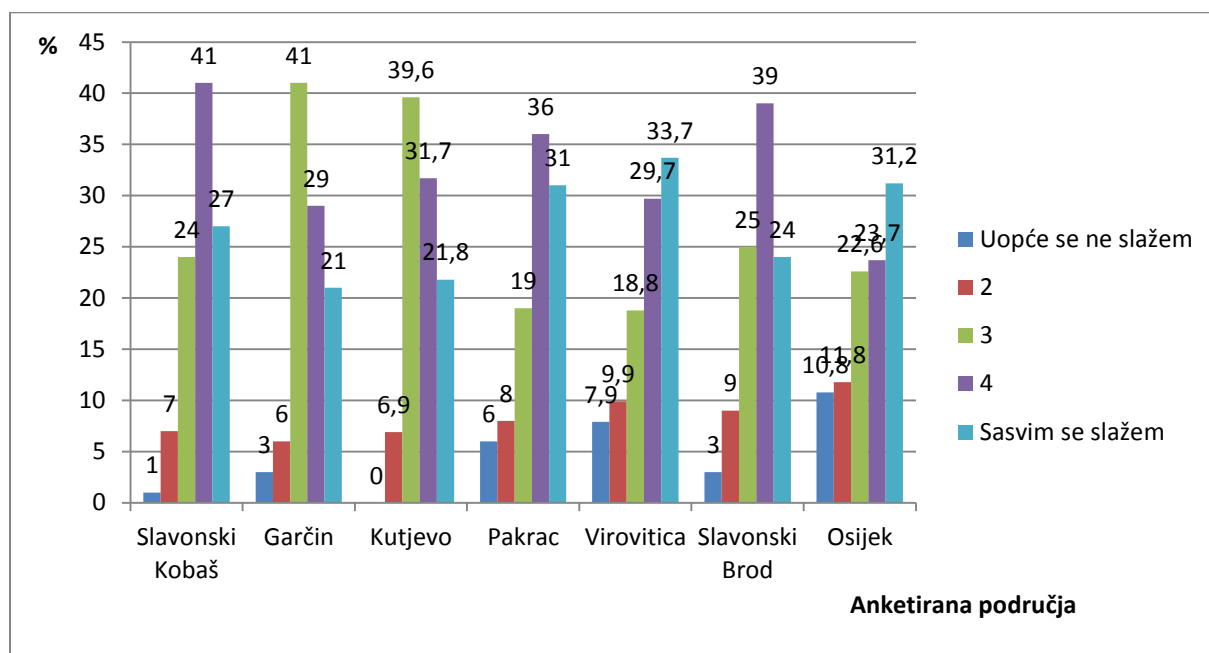
prosjeaka i iznosi 3,33. Kada su ispitanici upitani ukoliko bi im hitno trebalo 200 kuna, njihovi susjedi bi im to posudili, oni iz Osijeka najmanje su se složili s time. Srednja vrijednost ispitanika iz Osijeka iznosi 3,00, što nam govori da je jednaki broj onih koji se slažu i onih koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 10. Stanovnici naselja u kojem stanujem se prema potrebi okupe i rješavaju zajedničke probleme.

Već na prvi pogled na Grafikon 10. vidimo kako je ovdje nešto bitno drugačija situacija nego kod ostalih varijabli. U većini naselja, osim Kutjeva, vrlo je visok postotak onih koji se uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom da se stanovnici naselja u kojem stanuju po potrebi okupe i rješavaju zajedničke probleme. U Kutjevu je 1% ispitanika izrazilo potpuno neslaganje, Garčinu 10%, Slavonskom Kobašu 15%, Slavonskom Brodu 18%, Pakracu 19%, Virovitici 20,8%, dok je u Osijeku čak 23,7% ispitanika izrazilo potpuno neslaganje. Sukladno tome, suprotan odgovor, odnosno potpuno slaganje izrazilo je uglavnom manje od 10% ispitanika. Najviše onih koji su se složili s tvrdnjom je u Slavonskom Brodu, njih 14%. Najveći postotak ispitanika odlučivao se za srednje odgovore, dok je u Kutjevu više od 50% onih koji su odgovorili s 4 ili 5, odnosno onih koji su se u nekoj mjeri složili s tvrdnjom, a u Osijeku više od 50% onih koji se u nekoj mjeri nisu složili s tvrdnjom da se u naselju u kojem stanuju stanovnici prema potrebi sastanu i rješavaju zajedničke probleme.

Ovakva situacija još se bolje može opisati ukoliko pridodamo podatke iz Tablice 3. Srednje vrijednosti odgovora po varijabli koja pokazuje okupljaju li se stanovnici naselja radi rješavanja zajedničkog problema, uvjerljivo su najniže u cijelom konceptu kohezije zajednice. Dok u ostalim varijablama srednja vrijednost ne ide ispod 3,00, ovdje je u gotovo svim naseljima srednja vrijednost ispod 3,00. Možemo zaključiti da se ljudi u svim naseljima nisu spremni okupiti kada se pojavi neki problem u naselju u kojem stanuju. Ovdje uvelike iskače Kutjevo gdje srednja vrijednost iznosi 3,54, što je 0,63 veće od druge maksimalne srednje vrijednosti, a 1,02 više od naselja u kojem je najmanja srednja vrijednost. Srednje vrijednosti se uglavnom kreću između 2,72 (Garčin) i 2,91 (Slavonski Kobaš). U tom intervalu su Slavonski brod sa srednjom vrijednosti od 2,77, zatim Pakrac sa 2,79 i Virovitica sa 2,86. Osim Kutjeva koji se ističe s visokom srednjom vrijednosti, možemo istaknuti i Osijek koji i u ovoj varijabli prednjači s najnižom srednjom vrijednosti, koja po ovoj varijabli iznosi 2,52.

Grafikon 11. U naselju u kojem stanujem dovoljno dobro poznajem više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć.

Kada je ispitanicima pokazana tvrdnja da u naselju u kojem stanuju dovoljno dobro poznaju više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć, više ih se odlučilo za viši stupanj slaganja. U svim je sredinama više od 50% ispitanika dalo odgovor 4 ili 5, odnosno da se gotovo i sasvim slažu s navedenom tvrdnjom. Manje od 10% ispitanika u svim sredinama izrazilo je potpuno neslaganje s tvrdnjom. U većini naselja prevladavaju odgovori 3 i 4, a u Virovitici, Pakracu i Osijeku visoki postotak zauzima i odgovor 5. Osijek kao i u prošlim varijablama ima najnižu

srednju vrijednost o čemu će biti riječ kasnije, a specifično je to što se najviše ispitanika odlučilo za odgovor 5, odnosno sasvim se slažu s tvrdnjom da u naselju u kojem stanuju dovoljno dobro poznaju više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć.

Podaci iz Tablice 3. nam pokazuju relativno visok stupanj slaganja s obzirom na ostale varijable u ovom konceptu. Razlika između najniže i najviše srednje vrijednosti nije velika i iznosi samo 0,33. Tako možemo zaključiti da se svi ispitanici u visokom stupnju slažu oko pitanja ove varijable. Tako da se općenito govoreći, niti jedna sredina ne ističe po višoj ili nižoj srednjoj vrijednosti od ostalih sredina. U Slavonskom Kobašu ona je najviša i iznosi 3,86 što znači da ispitanici dovoljno dobro poznaju ljude koji im mogu pomoći, dok je najniža srednja vrijednost u Osijeku i iznosi 3,53.

6.3. Analiza razlika u radu policije u zajednici

Za daljnje utvrđivanje razlika u percepciji straha od viktimizacije i kohezije zajednice između sedam mjesta Slavonije i Baranje (Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Bord i Osijek) korištena je analiza varijance (univarijantna ANOVA). Dobiveni rezultati prikazani su u Tablici 4.

Tablica 4. ANOVA

Skala upitnika	Kriterij mjesta ispunjavanja (ukupno za sve grupe)	
	F	p
Strah od viktimizacije	2,398	0,027
Kohezija zajednica	4,760	0,000

S obzirom da su univarijantnom ANOVA-om utvrđene statistički značajne razlike između promatranih skupina ispitanika u percepciji straha od viktimizacije ($F = 2,398$; $df = 6$; $p = 0.027$) te u percepciji kohezije zajednice ($F = 4,760$; $df = 6$; $p = 0.000$), u nastavku je korišten Dunnett's T3 post-hoc test kako bismo identificirali između kojih točno skupina ispitanika postoje statistički značajne razlike (Tablica 5.). ANOVA nam pokazuje kako postoje statistički značajne razlike u oba promatrana koncepta.

Tablica 5. Dunnett's T3 post-hoc test

Skala upitnika		Strah od Viktimizacije	Kohezija zajednice
Slavonski Kobaš – Garčin	Mean Difference (I-J)	0,02	0,31
	<i>p</i>	1,00	0,51
Slavonski Kobaš - Kutjevo	Mean Difference (I-J)	0,47	0,16
	<i>p</i>	0,00	0,98
Slavonski Kobaš – Pakrac	Mean Difference (I-J)	0,21	0,15
	<i>p</i>	0,94	1,00
Slavonski Kobaš – Virovitica	Mean Difference (I-J)	0,27	0,37
	<i>p</i>	0,82	1,00
Slavonski Kobaš – Slavonski Brod	Mean Difference (I-J)	0,18	0,03
	<i>p</i>	0,99	1,00
Slavonski Kobaš - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,31	0,55
	<i>p</i>	0,62	0,04
Garčin – Kutjevo	Mean Difference (I-J)	0,45	0,47
	<i>p</i>	0,00	0,01
Garčin – Pakrac	Mean Difference (I-J)	0,19	0,46
	<i>p</i>	0,98	0,16
Garčin – Virovitica	Mean Difference (I-J)	0,25	0,27
	<i>p</i>	0,91	0,91
Garčin – Slavonski Brod	Mean Difference (I-J)	0,16	0,34
	<i>p</i>	1,00	0,50
Garčin – Osijek	Mean Difference (I-J)	0,29	0,24
	<i>p</i>	0,76	0,98
Kutjevo – Pakrac	Mean Difference (I-J)	0,26	0,01
	<i>p</i>	0,51	1,00
Kutjevo – Virovitica	Mean Difference (I-J)	0,19	0,19
	<i>p</i>	0,97	0,99
Kutjevo – Slavonski Brod	Mean Difference (I-J)	0,29	0,12
	<i>p</i>	0,60	1,00
Kutjevo - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,15	0,72
	<i>p</i>	0,99	0,00
Pakrac – Virovitica	Mean Difference (I-J)	0,06	0,18
	<i>p</i>	1,00	1,00
Pakrac – Slavonski Brod	Mean Difference (I-J)	0,03	0,11
	<i>p</i>	1,00	1,00
Pakrac – Osijek	Mean Difference (I-J)	0,10	0,70
	<i>p</i>	1,00	0,01
Virovitica – Slavonski Brod	Mean Difference (I-J)	0,09	0,07
	<i>p</i>	1,00	1,00

Virovitica - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,04	0,52
	<i>p</i>	1,00	0,19
Slavonski Brod - Osijek	Mean Difference (I-J)	0,13	0,59
	<i>p</i>	1,00	0,04

U Tablici 5. pokazani su podaci o razlici između svih naselja međusobno, po konceptima straha od viktimizacije i kohezije zajednice. Za svaki par usporedbe prikazan je podatak o „*Mean Difference*“ koja pokazuje razlike između srednjih vrijednosti dviju grupa ispitanika te „*p*“ koji označava signifikantnost, odnosno pokazuje nam je li pokazana razlika između dvije skupine ispitanika statistički značajna. Ukoliko je signifikantnost manja od 0,05 možemo zaključiti da je ta razlika statistički značajna. Kako nam pokazuje Tablica 4., postoji statistički značajna razlika nekih grupa po oba koncepta. Sada ćemo u Tablici 5. točno vidjeti među kojim grupama se pojavljuje ta statistički značajna razlika. U konceptu straha od viktimizacije postoji statistički značajna razlika između dva para ispitanih sredina. Prva razlika odnosi se na razliku između Slavonskog Kobaša i Kutjeva čiji „*Mean Difference*“ iznosi 0,47, a „*p*“ iznosi 0,00. Ova razlika ide u korist Kutjeva koji po svim varijablama ima veću srednju vrijednost pa je ukupna srednja vrijednost statistički značajno veća od srednje vrijednosti u Slavonskom Kobašu. Druga statistički značajna razlika u ovom konceptu odnosi se na onu između Kutjeva i Garčina, gdje „*Mean Difference*“ iznosi 0,45, a „*p*“ iznosi 0,00. Ova razlika ide u korist ispitanika iz Kutjeva. Iako je u dvije varijable srednja vrijednost iz Garčina veća od one iz Kutjeva, apsolutna srednja vrijednost je dosta različita i statistički značajna. Može se reći da se ispitanici iz Kutjeva statistički značajno manje brinu po varijablama u konceptu straha od viktimizacije nego ispitanici iz Slavonskog Kobaša i Garčina.

Kada gledamo koncept kohezije zajednice u Tablici 5. vidimo kako je utvrđena razlika između 5 parova ispitanika ispitanih naselja. Prva razlika je između Slavonskog Kobaša i Osijeka gdje „*Mean Difference*“ iznosi 0,55, a „*p*“ iznosi 0,04. Ova razlika označava da se ispitanici iz Slavonskog Kobaša više slažu sa svim tvrdnjama u konceptu kohezije zajednice nego ispitanici iz Osijeka. Sljedeća razlika odnosi se na razliku između Garčina i Kutjeva, gdje „*Mean Difference*“ iznosi 0,47, a „*p*“ iznosi 0,01. Ispitanici iz Kutjeva više se slažu s tvrdnjama nego što se s njima slažu ispitanici iz Garčina. Nadalje, statistički značajna razlika pokazana je i između Kutjeva i Osijeka. „*Mean Difference*“ iznosi 0,72, a „*p*“ iznosi 0,00. Ovakvu smo razliku mogli očekivati, jer je u većini varijabla koncepta kohezije zajednice Kutjevo bilo naselje s najvećom srednjom vrijednosti, a Osijek s najnižom, pa statistički značajna razlika između ove dvije sredine ne čudi. Zatim, Pakrac i Osijek također imaju

statistički značajnu razliku u srednjim vrijednostima. „*Mean Difference*“ iznosi 0,70, a „*p*“ iznosi 0,01. Ispitanici iz Pakraca izrazili su veći stupanj slaganja nego ispitanici iz Osijeka. Posljednja razlika odnosi se na onu između Osijeka i Slavonskog Broda. „*Mean Difference*“ iznosi 0,59, a „*p*“ iznosi 0,04. To nam pokazuje da se ispitanici iz Osijeka manje slažu s tvrdnjama od ispitanika u Slavonskom Brodu.

7. RASPRAVA

Promatrana su i mjerena dva koncepta unutar evaluacije policije u zajednici; koncept straha od viktimizacije i koncept kohezije u zajednici. U oba koncepta postoje statistički značajne razlike između sedam promatranih naselja Slavonije i Baranje.

Promatramo li cijeli koncept straha od viktimizacije, odnosno svih pet varijabli, možemo reći kako je najveća zabrinutost ispitanika u slučaju kada su upitani brinu li da će im netko provaliti u dom dok nikoga nema kod kuće. Ispitanici promatranih naselja najmanje brinu o tome da će ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju. Ispitanici iz Slavonskog Kobaša, s obzirom na ostala promatrana područja, više brinu da će im netko provaliti u kuću dok je netko u kući, te da će ih netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanuju. Ovakav rezultat može se povezati sa dobi u uzorku ispitanika u Slavonskom Kobašu. S obzirom na vlastitu fizičku nemoć koja im onemogućava obranu od napada, te medijski eksponirane slučajeve tako stradalih starijih osoba, možemo pretpostaviti da osobe starije životne dobi često upravo takve situacije smatraju velikim prijetnjama vlastitoj sigurnosti. Stoga je visoka zabrinutost na ove dvije varijable pod utjecajem većeg broja starijih ispitanika. 20% ispitanika u Slavonskom Kobašu starije je od 50 godina, a svega 19% ih je mlađih od 25 godina. U Slavonskom Kobašu nešto je drugačija situacija kada se radi o provali u dom dok nikoga nema kod kuće, gdje manji postotak ispitanika brine za navedenu situaciju, odnosno uz Osijek, Slavonski Kobaš je naselje u kojem ispitanici manje od ostalih promatranih područja brinu da će im netko provaliti u dom dok nikoga nema kod kuće, što je obrnuta situacija od onoga kada se radilo o provali kada je netko kod kuće. Mogući razlog također možemo pronaći u starijim ispitanicima, koji se zbog svoje nemoći i slabije pokretnosti više boje provale dok su kod kuće kada se neće moći braniti, nego onda kad ih nema.

Koncept kohezije u zajednici obuhvaća pet varijabli na kojima su ispitanici mogli odgovoriti sa skalom od najmanjeg do najvećeg slaganja s tvrdnjama koje se tiču njihovih naselja.

Najmanji stupanj slaganja je utvrđen u tvrdnji da se ispitanici sa svojim mještanima po potrebi okupljaju i rješavaju zajedničke probleme, gdje srednje vrijednosti gotovo nigdje ne prelaze 3, što znači da više od polovice ispitanika smatra da se u njihovom naselju ljudi ne okupljaju radi rješavanja problema. Ne može se istaknuti niti jednu tvrdnju za koju bismo mogli reći da prevladava s najvećim ponuđenim stupnjem slaganja. Kada govorimo o naseljima, Osijek se ističe s najmanjim stupnjem slaganja prema svim navedenim tvrdnjama. Iako ne možemo istaknuti niti jedno naselje koje prevladava s najvišom srednjom vrijednosti po svim tvrdnjama, Pakrac prevladava s nekoliko tvrdnja u kojima ima najveći stupanj slaganja, a u ostalim tvrdnjama srednja vrijednost ili je najveća ili je jedna od većih. Generalno gledajući, srednje vrijednosti u ovom konceptu niže su od srednjih vrijednosti u konceptu straha od viktimizacije. Tvrdnja da u slučaju kada se ispitanik razboli, može računati na pomoć susjeda kod nabave lijekova i namirnica pokazuje razliku od 0,72 između ispitanika Osijeka i Kutjeva.

Prema odgovorima ispitanika u našem uzorku, Osječani manje mogu računati na pomoć susjeda. Ispitanici iz Pakraca najviše se slažu s tvrdnjom da kada nisu kod kuće mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće, gdje srednja vrijednost iznosi 3,90. Najviša srednja vrijednost u Pakracu po ovoj varijabli ne čudi, jer je 70% ispitanika odgovorilo s ocjenom 4 ili 5, što označava visoki stupanj slaganja s tvrdnjom. U Osijeku je vrlo visok postotak (24,7%) ispitanika koji se uopće ne slaže s tvrdnjom da će im susjedi posuditi 200 kuna ukoliko će im hitno trebati. Srednja vrijednost ispitanika iz Osijeka iznosi 3,00, što nam govori da je jednaki broj onih koji se slažu i onih koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Srednje vrijednosti odgovora po varijabli, koja pokazuje okupljaju li se stanovnici naselja radi rješavanja zajedničkog problema, uvjerljivo su najniže u cijelom konceptu kohezije zajednice. Dok u ostalim varijablama srednje vrijednosti ne padaju ispod 3,00, ovdje je gotovo u svim naseljima srednja vrijednost ispod 3,00. Možemo zaključiti da se ljudi u svim naseljima nisu spremni okupljati kada se pojavi neki zajednički problem u naselju u kojem stanuju. Ovdje uvelike iskače Kutjevo gdje srednja vrijednost iznosi 3,54, što je 0,63 veće od druge maksimalne srednje vrijednosti, one u Slavonskom Kobašu, a 1,02 više od Osijeka u kojem je srednja vrijednost najmanja. Srednja vrijednost u Osijeku iznosi 2,52.

Varijabla, odnosno tvrdnja koja pokazuje stupanj slaganja ispitanika da u naselju u kojem stanuju dovoljno dobro poznaju više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć, pokazuje veliku sličnost između svih promatranih naselja. Razlika između najniže i najviše srednje vrijednosti

iznosi samo 0,33, čime možemo zaključiti da se svi promatrani ispitanici, bez obzira u kojem naselju stanuju, uvelike slažu oko pitanja ove varijable.

Statistička analiza ANOVA nam pokazuje postoje li statistički značajne razlike u promatranim konceptima, a Dunnett's T3 post-hoc test između kojih naselja je ta razlika statistički značajna. Može se zaključiti da se ispitanici iz Kutjeva statistički značajno manje brinu po varijablama u konceptu straha od viktimizacije nego ispitanici iz Slavonskog Kobaša i Garčina. Gledamo li koncept kohezije zajednice vidimo kako je utvrđena razlika između 5 parova ispitanika iz istih naselja, ona između Slavonskog Kobaša i Osijeka, zatim Garčina i Kutjeva, Kutjeva i Osijeka, Pakraca i Osijeka, te Osijeka i Slavonskog Broda. Iz ove razlike vidimo kako se Osijek pojavljuje u gotovo svim parovima, što znači da ispitanici iz Osijeka izražavaju manju koheziju zajednice od ispitanika iz većine ostalih naselja.

8. ZAKLJUČCI

Ovaj rad ima za cilj utvrditi razinu straha od viktimizacije i stupanj kohezije u zajednici u sedam promatranih naselja Slavonije i Baranje: Slavonskom Kobašu, Garčinu, Kutjevu, Pakracu, Virovitici, Slavonskom Brodu i Osijeku. Posebno se nastojalo utvrditi postoji li razlika među promatranim naseljima u strahu od viktimizacije i kohezije u zajednici, s obzirom da se radi o naseljima različitog stupnja urbanizacije.

Postavljene su dvije nulte hipoteze koje negiraju postojanje razlika pa se u radu polazi od hipoteza da ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u strahu od viktimizacije te da ne postoji statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u koheziji zajednice.

Cjelovito istraživanje je provedeno na slučajnom prigodnom uzorku od 2749 ispitanika s područja Republike Hrvatske. Za potrebe ovog rada izdvojen je uzorak od 695 ispitanika čije je anketiranje provedeno na sedam lokacija na području Slavonije i Baranje. Dakle uzorak čine stanovnici Slavonskog Kobaša, Garčina, Kutjeva, Pakraca, Virovitice, Slavonskog Broda i Osijeka. Izabrana su naselja i gradovi s različitim brojem stanovnika te indeksom razvijenosti. Važno je napomenuti da većinu naselja čine potpomognuta područja Republike Hrvatske, što daje na važnosti istraživanjima koji imaju namjeru pomoći razvitku takvih područja.

U istraživanju je korišten upitnik za evaluaciju modela policije u zajednici pod nazivom „The Community Policing Evaluation Survey“ čiji autor je Adam J. McKee (2001). Upitnik sadrži četiri skupine pitanja o međusobno povezanim konceptima: (a) kvaliteta kontakta između policije i lokalnog stanovništva, (b) percepcija razine kriminala i nereda, (c) strah od viktimizacije, (d) stupanj kohezije zajednice, od kojih su za potrebe ovog rada korišteni koncepti (c) i (d). Posljednji set pitanja odnosi se na demografske karakteristike ispitanika (dob, spol, obrazovanje i profesionalni status). Ispitanici su ocjenjivali svoje zadovoljstvo svakim od nabrojanih koncepata pomoću Likertove ljestvice vrijednosti od 1 do 5.

Na temelju rezultata ANOVA-e te dodatno temeljem rezultata post hoc Dunnett's T3 testa, možemo donijeti odluku o prihvatanju, odnosno neprihvatanju nultih hipoteza na kojima počiva ovo istraživanje.

Dakle, testiranjem značajnosti razlike u strahu od kriminala između sedam ispitanih naselja, odbacuje se prva (H_0) hipoteza jer postoji statistički značajna razlika između nekih naselja. Kutjevo se statistički značajno razlikuje od Slavonskog Kobaša i Garčina. Stanovnici Kutjeva manje brinu da će postati žrtva nekog kaznenog djela od stanovnika Slavonskog Broda ili Kobaša. Kutjevo je prema broju stanovnika nešto veće od Slavonskog Kobaša i Garčina, dok prema indeksu razvijenosti Kutjevo je razvijenije od Garčina, a slabije razvijeno od Slavonskog Kobaša. Ovime ne možemo utvrditi da je razlog manjeg straha od kriminala stupanj urbanizacije. Razloge takvog rezultata treba potražiti u nekim drugim čimbenicima koji bi mogli imati veze sa stupnjem implikacije policije u zajednici u tim trima naseljima. Ako je to tako, može se pretpostaviti da je rad policije u zajednici bolje impliciran na području Kutjeva nego na području Slavonskog Kobaša i Garčina.

Također, odbacuje se i druga (H_0) hipoteza, jer je utvrđena statistički značajna razlika između sedam promatranih naselja u koheziji zajednice. U ovom slučaju razlika postoji između pet parova naselja; Slavonskog Kobaša i Osijeka, Garčina i Kutjeva, Kutjeva i Osijeka, Pakraca i Osijeka te Osijeka i Slavonskog Broda. Gotovo u svim razlikama je prisutan Osijek, koji se statistički značajno razlikuje od drugih naselja po manjem stupnju kohezije zajednice. Ukoliko uzmemo u obzir broj stanovnika i indeks razvijenosti možemo pretpostaviti da zbog najvećeg indeksa razvijenosti i najvećeg broja stanovnika između sedam ispitanih naselja, u Osijeku se ljudi slabije međusobno poznaju, imaju manje povjerenja u svoje susjede te je time kohezija u Osijeku slabija nego što je to u Slavenskom Kobašu, Kutjevu, Pakracu i Slavenskom Brodu. Kutjevo je prisutno u dvije razlike, onoj u odnosu na Osijek te u odnosu

na Garčin, gdje je uočen veći stupanj kohezije zajednice. Razloge tome ne možemo pronaći u stupnju urbanizacije pa ih treba pronaći negdje drugdje. S obzirom da je takav rezultat prisutan i u strahu od kriminala, možemo pretpostaviti da nešto (moguće kvalitetno provođenje modela policije u zajednici) snažno utječe na osjećaj sigurnosti, odnosno manji strah od kriminala, te veći stupanj kohezije zajednice.

Ovo istraživanje nam pokazuje da stupanj urbanizacije nekog naselja igra značajnu ulogu u osjećaju sigurnosti, osjećaju moguće viktimizacije i osjećaju kohezije zajednice. Vidimo da se u naseljima koja su manja, s manje stanovnika i manjeg stupnja urbanizacije ljudi bolje poznaju i imaju više povjerenja jedni u druge čime smatraju da je prisutno manje kriminala nego što smatraju ispitanici iz većih naselja, pogotovo velikog grada kao što je Osijek. Veći stupanj kohezije prepoznat je kao značajan prediktor straha od kriminala, pa bi sukladno tome javne politike trebale više raditi na jačanju kohezije u zajednici kako bi se ljudi u tom naselju osjećali manje nesigurno, čime bi se zasigurno povećala kvaliteta života.

Nadalje, ovaj rad otvara put k obuhvatnijem istraživanju utjecaja stupnja urbanizacije na strah od kriminala i kohezije zajednice, kako bi se dobila šira slika o stanju u različitim hrvatskim regijama, postojanju razlika između pojedinih naselja diljem zemlje te razlikama između hrvatskih regija. Takvim bi se istraživanjem uvidjelo gdje postoji potreba za jačanjem socijalne kohezije uvrštavanjem u fokus javnih politika određenih naselja i regija.

9. ZAHVALE

Ovaj rada je nastao u okviru znanstveno-istraživačkog projekta "Kriminalitet, druga devijantna ponašanja i socijalna kontrola u urbanim i ruralnim područjima u Hrvatskoj" čiji voditelj je izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraovic. Zahvaljujem na mogućnosti sudjelovanja u ovome projektu.

10. POPIS TABLICA I GRAFIKONA

10.1. Tablice:

1. Tablica 1. Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti u jedinicama lokalne samouprave
2. Tablica 2. Srednje vrijednosti skale „Strah od viktimizacije“
3. Tablica 3. Srednje vrijednosti skale „Kohezija zajednice“
4. Tablica 4. ANOVA
5. Tablica 5. Dunnett's T3 post-hoc test

10.2. Grafikoni:

1. Grafikon 1. Demografski podaci
2. Grafikon 2. Koliko često brinete da će Vas netko pokušati opljačkati ili ukrasti Vam nešto dok ste vani u naselju u kojem stanujete?
3. Grafikon 3. Koliko često brinete da će Vam netko pokušati provaliti u kuću dok je netko kod kuće?
4. Grafikon 4. Koliko često brinete oko toga da će Vas netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanujete?
5. Grafikon 5. Koliko često brinete da će Vam netko pokušati ukrasti ili oštetiti auto u naselju u kojem stanujete?
6. Grafikon 6. Koliko često brinete da će Vam netko provaliti u vaš dom dok nikoga nema kod kuće?
7. Grafikon 7. U slučaju da se razbolim, mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova, itd.
8. Grafikon 8. Kada nisam kod kuće, mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće.
9. Grafikon 9. Kada bi mi hitno trebalo 200 kuna, moji susjedi bi mi posudili taj novac.
10. Grafikon 10. Stanovnici naselja u kojem stanujem se prema potrebi okupe i rješavaju zajedničke probleme.
11. Grafikon 11. U naselju u kojem stanujem dovoljno dobro poznajem više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć.

11. POPIS LITERATURE

1. Abercrombie, N., Hill, S., Turner B. S. (2008) Rječnik sociologije. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
2. Ansari, S. (2013) Social Capital and Collective Efficacy: Resource and Operating Tools of Community Social Control. Journal of Theoretical and Philosophical Criminology: Sv 5,(2): 75-94.
3. Baum, D. (2002) Städtebau und Kriminalprävention, LKA. Mainz: Rheinland-Pfalz.
4. Bennett, T. (1991) The Effectiveness of a Police-Initiated Fear-Reducing strategy. The British Journal of Criminology: Sv: 31(1).
5. Borovec, K. (2013) Strategija policija u zajednici i njezin utjecaj na strah od kriminala, percepciju kriminaliteta i javnog nereda u Hrvatskoj. (Doktorski rad) Sveučilište u Zagrebu: Edukacijsko rehabilitacijski fakultet.
6. Borovec, K. (2015) Koncept straha od kriminala i njegova relevantnost. u: *Zbornik radova IV. Međunarodne znanstveno-stručne konferencije „Istraživački dani visoke policijske škole u zagrebu“*. Ministarstvo unutarnjih poslova.
7. Box, S., Hale, C., Andrews, G. (1988) Explaining fear of crime. British Journal of Criminology: Sv: 28(3): 340-356.
8. Chan, J., To, H. P., Chan, E. (2006) Reconsidering Social Cohesion: Developing a Definition and Analytical Framework for Empirical Research. Springer. Social Indicators Research: Sv. 75(2): 273-302.
9. Čaldarović, O. (1995) Socijalna teorija i hazardni život. Zagreb: Rizici i suvremeno društvo.
10. Čaldarović, O. (2000) Urbana sociologija: socijalna teorija i urbano pitanje. Zagreb: OOUR GLOBUS.
11. Doležal, D. (2009) Razumijevanje straha od kriminaliteta. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja: Sv. 45(2): 1-14.
12. Dukes, R. L., Portillos, E., Miles, M. (2009) Models of satisfaction with police service. Policing: An International Journal of Police Strategies & Managmet. Sv. 32(2): 297-318.
13. Đurić, S., Popović-Čitić, B. (2013) Strah od kriminala u glavnim gradovima bivših jugoslavenskih republika. Sociologija: Sv: 50(1): 91-114.
14. European Commission (2004) A Review of scientifically evaluated good practices for reducing feelings of insecurity or fear of crime in the EU member states.

15. Ferraro, K. (1995) *Fear of Crime: Interpreting Victimization risk*. New York: Suny Press.
16. Ferraro, K., LaGrange, R., L. (1987) The Measurement of Fear of Crime. *Sociological Inquiry*: Sv: 57: 70-101.
17. Franc, R., Ivičić, I., Šakić, V. (2007) Kriminal i nasilje kao društveni problem - percepcija javnosti. u: *Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmavera: 103-117.
18. Franc, R., Prizmić-Larsen Z., Kaliterna Lipovčan, LJ. (2011) Personal security and fear of crime as predictors of personal well-being. u: Webb, D., Willis-Herrera, E. (ur.) *Subjective well-being and security*. Springer: 45-67.
19. Franklin, T. W., Franklin, C. A., Fearn, N. E. (2008) A Multilevel Analysis of the Vulnerability, Disorder, and Social Integration Models of Fear of Crime. *Social Justice Research*: Sv: 21: 204-227.
20. Gabriel, U., Greve, W. (2003) The psychology of fear of crime. *British Journal of Criminology*: Sv: 43(3): 600-614.
21. Gfk (2009) National Public Opinion Survey On Citizen Perception of Safety and Security in the Republic of Croatia. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova.
22. Glasnović Gjoni, V. (2006) Strah od kriminaliteta: obilježja spola i dobi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*: Sv: 13(1): 171-187.
23. Goldstein, J. (1998) Police Discretion Not to Invoke the Criminal Justice Process: Low Visibility Decisions in the Administration of Justice. u: Cole, G. F., Gertz, M. G. (ur.) *The Criminal Justice: Politics and Policies*: Sv: 7: 85-103.
24. Gray, E., Jackson, J., Farrall, S. (2008) Reassessing the Fear of Crime. *European Journal of Criminology*: Sv: 3: 363-380.
25. Hale, C. (1996) Fear of crime: A review of the literature. *International Review of Victimology*: SV: 4: 79-150.
26. Hodžić, A. (2006) *Selo kao izbor?*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
27. Horriott, A. (2007) Risk Perceptions and Fear of Crime Victimization Among Visitors to Jamaica: Bringing Perceptions in Line with Reality. *Journal of Ethnicity in Criminal Justice*: Sv: 5(2/3): 94-106.
28. Ivoš, M. (2010) Ruralna sociologija kao posebna sociološka disciplina: Život na selu. *Praktični menadžment*: Sv: 1(1): 36-41.

29. Jackson, J., Bradford, B. (2009) „Crime, policing and social order: on the expressive nature of public confidence in policing". *The British Journal of Sociology*: Sv: 60(3): 493-521.
30. John Howard Society of Alberta (1999) *Fear of Crime*.
31. Jurčić, D. (2017) Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj. *Mostariensia*: Sv: 21(1): 127–136.
32. Killias, M. (1990) Vulnerability: Towards a Better Understanding of a Key Variable in the Genesis of Fear of Crime. *Violence and Crimes*: Sv: 5: 97-108.
33. Kostić, C. (1963) Razvitak i predmet sociologije sela. *Sociologija i prostor*: Sv: 1.
34. Kovčo Vukadin, I., Ljubić Golub, T. (2009) Fear of Crime in Zagreb, Croatia: A Comparison Study between Two European Countries. *European Journal of Criminology*: Sv: 4: 59-86.
35. Kristjansson, A. L. (2007) On Social Equality and Perceptions of insecurity: A Comparison Study between Two European Countries. *European Journal of Criminology*: Sv: 4.
36. Lobnikar, B., Šuklje, T., Hozjan, U., Banutai, E. (2013) Policing a Multicultural Community: A Case Study of the Roma Community in Northeastern Slovenia. *International journal of comparative and applied criminal justice*.
37. McKee, A. J. (2001) The Community Policing Evaluation Survey: Reliability, Validity and Structure. *American Journal of Criminal Justice*: Sv: 25(2): 199-209.
38. McLaughlin, E. (2001) *The Sage Dictionary of Criminology*. London. Sage Publication Ltd.
39. Meško, G., Lobnikar, B. (2005) The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*: Sv: 28(2): 353-373.
40. Meško, G., Fallshore, M., Muratbegović, E., Fields, C. (2008) Fear of crime in two post-socialist capital cities - Ljubljana, Slovenia and Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. *Journal of Criminal Justice*: Sv: 36(6): 546-553.
41. Meško, G., Kovčo, I. (1999) „Strah pred kriminalitetom v Sloveniji in Hrvatski". *Varstvoslovje - Revija za teorijo in prakso varstvoslovja*: Sv: 1(2): 26-30.
42. Meško, G., Kovčo-Vukadin, I., Muratbegović, E. (2008) Social-demographic and social-psychological perspectives of fear of crime in Slovenia, Croatia, and Bosnia and Herzegovina. u: Kury, H. (ur.) *Fear of Crime – punitivity: New developments in theory*

and research: Sv: 3: 173-196, Crime and crime policy. Bochum: Univeritatsverlag Brockmeyer.

43. Moore, M. H., Trojanowicz, R. C. (1988) Policing and the Fear of Crime. A Publication of the National Institute of Justice: Harvard University.

44. Mouhanna C, (2007) Kako se nositi s neuspjesima: Potreba za promjenom. u: SDC Swiss Agency for Development and Cooperation (ur.), *Policija u zajednici 2007-2010, 2. Regionalni forum*. Bern: Swiss Agency for Development: 195-198.

45. Perkins, D. D., Taylor, R. B. (1996) Ecological Assessments of Community Disorder: Their Relationship to Fear of Crime and Theoretical Implications. *American Journal of Community Psychology*: Sv: 24(1): 63–107.

46. Pollak, J., Kubrin, C. (2007) Crime in the news: How crimes, offenders and victims are portrayed in the media. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*: Sv: 14(1).

47. Rajković Iveta, M. (2017) Suvremeno iseljavanje iz Hrvatske u Irsku s posebnim osvrtom na mlade iz Slavonije. *Migracijske i etničke teme*: Sv: 33(3): 247-274.

48. Roh, S., Oliver, W. M. (2005) Effects of community policing upon fear of crime: Understanding the causal linkage. *An International Journal of Police Strategies & Management*: Sv: 28(4): 670 – 683.

49. Scheider, M. C., Rowell, T., Bezdikian, V. (2003) The Impact of Citizen Perceptions of Community Policing on Fear of Crime: Findings from Twelve Cities. *Police Quarterly*: Sv: 6(4): 363-386.

50. Seferagić, D. (2013) Razvoj sociologije grada i prostora u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor*: Sv: 51(196/2): 281–290.

51. Singer, M., Došen, A., Dundović, D., Dujmović, Z., Đanić, A., Mikšaj-Todorović, Lj., Kovčo-Vukadin, I., Volarević, G. (2009) Zagreb - siguran grad. Istraživački projekt, Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu.

52. Skogan, W., G. (1987) The Impact of Victimization on Fear. *Crime & Delinquency*: Sv: 33(1).

53. Šakić, I., Ivičić, I., Franc, R. (2008) Extent of fear of crime in Croatia and effects of television viewing on fear of crime. Zagreb: Institute of Social Sciences.

54. Šundalić, A. (2009) Ruralni prostor i društvena struktura – novi identitet Slavonije i Baranje. Osijek: Ekonomski fakultet.

55. Šuvar, S. (1972) Neki aspekti konfliktnih odnosa selo-grad u našem društvu. *Sociologija i prostor*: 35-36.

56. Tseloni, A., Zarafonitou, C. (2008) Fear of Crime and Victimization: A Multivariate Analysis of Competing Measurements. *European Journal of Criminology*: Sv: 5.
57. Van der Wurff, A., Van Staalduinen, L., Stringer, P. (1989) Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model. *Journal of Social Psychology*: Sv: 129(2): 141-160.
58. Vernić, V. (1995) Grad i selo. Skica jednog pokušaja prikaza suprotnosti grada i sela kroz historiju. *Sociologija sela*: Sv: 33(1/4): 81-120.
59. Vresk, M. (1992) Urbanizacija Hrvatske 1981-1991. Osnovni indikatori stupnja, dinamike i karakteristike urbanizacije. *Geografski glasnik*: Sv: 54: 99 – 116.
60. Weisburd, D., Eck, J. E. (2004) What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder, and Fear?. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*: Sv: 593: 42-65.
61. Wilson, J., Kelling, G. (1982) Broken windows. *Atlantic Monthly*: Sv: (2011): 29-38.
62. Zlatić, M. (1992) Prostorno ekološka dimenzija odnosa selo-grad. *Sociologija sela*: Sv: 29(111/114): 57-64.
63. Župančić, M. (2001) Modernizacija sela. na. Znanstvenom skupu: Okrugli stol: Selo u tranziciji. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

12. SAŽETAK

STRAH OD VIKTIMIZACIJE I KOHEZIJA ZAJEDNICE U SREDINAMA RAZLIČITOG STUPNJA URBANIZACIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Lovro Borovec

Istraživanje utjecaja stupnja urbanizacije na strah od kriminala i koheziju zajednice važno je, ali do sada nedovoljno istraženo područje u svijetu pa tako i u Republici Hrvatskoj. Ovaj rad donosi jedinstvenu analizu straha od kriminala i kohezije zajednice temeljem razlika u stupnju urbanizacije, odnosno broju stanovnika i indeksu razvijenosti sedam naselja Slavonije i Baranje (Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod i Osijek). Istraživanje je temeljeno na dvije nulte hipoteze koje negiraju postojanje razlika između sedam promatranih naselja u strahu od kriminala te u koheziji zajednice, a provedeno je na uzorku od 695 ispitanika, stanovnika sedam navedenih naselja. Rezultati ukazuju na to da postoji statistički značajna razlika u strahu od kriminala između Kutjeva i Slavonskog Kobaša te Kutjeva i Garčina, u kojima ispitanici iz Kutjeva izražavaju manji stupanj zabrinutosti da postanu žrtve nekog oblika kaznenog djela. Također korištenjem ANOVA-e i post hoc Dunnett's T3 testa, rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u koheziji zajednice između Slavonskog Kobaša i Osijeka, Garčina i Kutjeva, Kutjeva i Osijeka, Pakraca i Osijeka te Osijeka i Slavonskog Broda. U svim usporedbama Osijek se ističe s značajno manjim stupnjem kohezije zajednice u odnosu na Slavonski Kobaš, Kutjevo, Pakrac i Slavonski Brod, dok se Kutjevo može izdvojiti sa statistički značajno većim stupnjem kohezije zajednice nego što je to slučaj u Garčinu i Osijeku. Promatrajući slučaj Osijeka možemo zaključiti kako stupanj urbanizacije značajno utječe na razinu kohezije zajednice. Veći broj stanovnika u nekom naselju i veći indeks razvijenosti istog dobar je prediktor manje razine kohezije u zajednici. No, za Kutjevo, koje se ističe s manjom razinom straha od kriminala i većom razinom kohezije zajednice, ne možemo pretpostaviti da je stupanj urbanizacije (broj stanovnika i indeks razvijenosti) utjecao na takav rezultat, čime ostaje otvoreno pitanje; Što se događa u Kutjevu da se stanovnici toga naselja osjećaju sigurnije i da imaju više povjerenja u ljude s kojima dijele susjedstvo, odnosno da imaju čvrstu koheziju u zajednici? Odgovor je moguće pronaći u kvaliteti implementacije modela policije u zajednici, no to zahtijeva buduće iscrpnije istraživanje. Istraživanje ovakvoga tipa ima značajne praktične implikacije za kreatore javnih politika u naseljima, jer ukazuje na potrebu većeg fokusa na koheziju zajednice kako bi se smanjio strah od kriminala te kako bi većom urbanizacijom kohezija zajednice u većim naseljima bila približno jednaka onoj u manjim naseljima.

Ključne riječi: Strah od kriminala, kohezija zajednice, stupanj urbanizaciji, Slavonija i Baranja

13. SUMMARY

PERSONAL FEAR OF VICTIMIZATION AND COMMUNITY COHESION IN THE COMMUNITIES WITH DIFFERENT DEGREE OF URBANIZATION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Lovro Borovec

Research on the impact of the degree of urbanization on the fear of victimization is very important but also not sufficiently analysed field in the world nor in the Republic of Croatia. This paper presents a unique analysis of the fear of victimization and community cohesion in seven communities in Slavonija and Baranja (Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod i Osijek Slavonski Kobaš, Garčin, Kutjevo, Pakrac, Virovitica, Slavonski Brod and Osijek), each with different degrees of urbanization, different population numbers and development index. The research is based on two zero hypotheses which deny the existence of differences between seven observed communities and is conducted on a sample of 695 participants, who are residents of the seven previously mentioned communities. Results indicate that there is a statistically significant difference in the fear of victimization present in Kutjevo and Slavonski Kobaš and Kutjevo and Garčin. The residents of Kutjevo express a smaller degree of concern about becoming crime victims. Also, using the ANOVA-e and the post hoc Dunnett's T3 test, results show that there is a statistically significant difference in community cohesion between Slavonski Kobaš and Osijek; Garčin and Kutjevo; Kutjevo and Osijek; Pakrac and Osijek; and Osijek and Slavonski Brod. In all comparisons, Osijek stands out for its significantly smaller degree of community cohesion compared to Slavonski Kobaš, Kutjevo, Pakrac and Slavonski Brod, Kutjevo stands out due to a larger and statistically significant degree of cohesion compared to Garčin and Osijek. Taking Osijek into account, this research concludes that the degree of urbanization significantly affects the cohesion degree. Larger population numbers and a larger development index are good predictors of a lower degree of community cohesion. However, in Kutjevo - which stands out for its lower degree of fear of victimization and the bigger degree of community cohesion - it cannot be concluded that the urbanization degree caused the same type of results. That raises the question: what makes people in Kutjevo feel so safe and have more trust in people with whom they share their neighbourhood? The answer can be found in the quality of the implementation of the community policing. This requires further, more detailed research. This type of research has significant practical implications for the creators of the public community politics because it shows that a bigger focus on the community cohesion is necessary to reduce the fear of victimization and to equalize the community cohesion in the bigger communities with the cohesion in the smaller communities by a bigger degree of urbanization.

Key words: Personal fear of victimization, community cohesion, degree of urbanization, Slavonija and Baranja

11. Koliko često brinete da će Vas netko pokušati opljačkati ili ukrasti Vam nešto dok ste vani u naselju u kojem stanujete?

12. Koliko često brinete da će Vam netko pokušati provaliti u kuću dok je netko kod kuće?

13. Koliko često brinete oko toga da će Vas netko napasti ili pretući u naselju u kojem stanujete?

14. Koliko često brinete da će Vam netko pokušati ukrasti ili oštetiti auto u naselju u kojem stanujete?

15. Koliko često brinete da će Vam netko provaliti u Vaš dom dok nikoga nema kod kuće?

KOHEZIJA ZAJEDNICE

16. U slučaju da se razbolim, mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova, itd.

17. Kada nisam kod kuće, mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće.

18. Kada bi mi hitno trebalo 200 kuna, moji susjedi bi mi posudili taj novac.

19. Stanovnici naselja u kojem stanujem se prema potrebi okupe I rješavaju zajedničke probleme.

1 2 3 4 5
Uopće se ne slažem Sasvim se slažem

20. U naselju u kojem stanujem dovoljno dobro poznajem više ljudi kojima se mogu obratiti za pomoć.

1 2 3 4 5
Uopće se ne slažem Sasvim se slažem

ZA POTREBE STATISTIČKE ANALIZE MOLIMO VAS NEKOLIKO PODATAKA O VAMA

Dob: _____ godina

Obrazovanje: 1. . Osnovna škola 2.Srednja škola 3.Viša škola 4. Visoka škola 5. Bacc.,Spec.,Mag.,Dr

Profesionalni status: 1. Učenik, student 2. Zaposlen, privatnik 3. Nezaposlen 4. Umirovljenik